

Robert Castermans

3de, herz. en
uitgebr. dr.

Granida

van P.C. Hooft

in hedendaags Nederlands

Met een uitgebreide toelichting

Granida

van P.C. Hooft

in hedendaags Nederlands

Van Robert Castermans zijn ook verschenen:

Alles over vrouwen versieren, De beste versiertips, Deel 2

Lovematches, Alles over vrouwen versieren, Deel 1

Beatrijs, De beste versie van de Middelnederlandse tekst en een vertaling in hedendaags Nederlands in doorlopend proza

Elckerlijc in hedendaags Nederlands, De zedenleer hoe iedereen de zaligheid kan verwerven, Hoe ieder mens gedagvaard wordt om voor God rekenschap af te leggen

De blootsvoetse broeders (De bervoete broers) en Stout en Onbeschaamd (Stout ende Onbescaemt) in hedendaags Nederlands, En andere kluchten van de rederijkers

Karel en Elegast (Karel ende Elegast), De beste versie van de Middelnederlandse tekst en een vertaling in hedendaags Nederlands in doorlopend proza

Het esbatement van den appelboom (Het esbattement over de appelboom) in hedendaags Nederlands en andere kluchten van de rederijkers, Met een uitgebreide toelichting and with a summary in English of The Farce of the Apple Tree

De klucht Nu noch (Toe maar) in hedendaags Nederlands, andere kluchten, sproken en boerden, Onderbroekenlol in middeleeuwse literatuur en een pittige polemieek met prof. dr. Ludo Jongen

Lanseloet van Denemarken en De heks in hedendaags Nederlands, Een verkrachter of een verleider?

Salarisonderhandelen, De beste strategieën en tips voor een hoger salaris

Zie over deze boeken:

www.lovematches.nl

www.salarisonderhandelen.nl

en

www.bravenewbooks.nl/robertcastermans > alle boeken

Robert Castermans

Granida

van P.C. Hooft

in hedendaags Nederlands

Met een uitgebreide toelichting

Brave New Books
Amsterdam
2023

Voor jou

1ste druk 2020

2de, herziene en uitgebreide druk 2022

3de, herziene en uitgebreide druk 2023

1ste en 2de druk zijn verschenen onder de titel: **Hoofds Granida in hedendaags Nederlands, P.C. Hooft Granida**

Copyright © 2023 Robert Castermans

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Vormgeving en omslag 1ste druk: Get Digital – Silvio van Ginkel

Vormgeving en omslag 2de en 3de druk: xpressie – Arnoud Bernhard

ISBN: 9789464920123

NUR: 621, 622, 307 – Literatuurgeschiedenis van de Lage Landen, Letterkunde, Toneel-, theater- en filmteksten, ook scenario's
Trefw.: Granida, P.C. Hooft, herdersspel, pastorale, renaissance, Nederlandse letterkunde, Nederlandse literatuur

Afb. voorplat: Gerard van Honthorst: *Granida en Daifilo* (1625),
Centraal Museum in Utrecht

Granida en Daifilo worden overvallen door Artabanus en zijn soldaten, die rechts op de achtergrond achter het struikgewas te zien zijn (versregel 1575-1577).

INHOUD

WOORD VOORAF BIJ DE DERDE EN TWEEDE DRUK	7
WOORD VOORAF	9
INLEIDING	13
P.C. Hooft	13
Dichter	13
<i>Mijn lief, mijn lief, mijn lief</i>	14
<i>Sonnet</i>	15
<i>Een interpretatie en analyse</i>	16
<i>Leonoor, mijn lieve licht</i>	16
<i>Een interpretatie</i>	18
<i>Vergeeten schoentjes</i>	18
<i>Toelichting</i>	19
Toneelschrijver	20
<i>Herdersliteratuur</i>	20
<i>Theocritus</i>	20
<i>Vergilius</i>	21
<i>Ovidius</i>	21
<i>Horatius</i>	22
<i>Pastourelle</i>	22
<i>Diphilo and Granida</i>	24
<i>Hof-en-landspel</i>	25
<i>Overige toneelstukken</i>	26
Geschiedschrijver	27
Muiderkring	28
<i>Mythe</i>	28
<i>Verklaring van mythe</i>	29
Taalcultivering	29
<i>Hun en hen</i>	30
<i>Latinismen</i>	30
Granida	32
<i>Samenvatting</i>	32
<i>Reien</i>	34
<i>Thematiek</i>	36
<i>Tijd</i>	37
<i>Plaats</i>	38
<i>Personages</i>	38
<i>Vorstenspiegel</i>	40
<i>Flirten of versieren?</i>	41
Granida de 'opera'	42

Aandachtspunten	43
BIBLIOGRAFIE.....	51
Uitgaven van <i>Granida</i>	51
Overige literatuur	52
GRANIDA IN HEDENDAAGS NEDERLANDS.....	63
Inhoud	67
Personages.....	69
Eerste bedrijf	71
Tweede bedrijf	83
Afbeeldingen	93
Derde bedrijf.....	103
Vierde bedrijf	114
Vijfde bedrijf.....	128
BIJLAGE.....	143
Recensies	143

WOORD VOORAF BIJ DE DERDE EN TWEEDE DRUK

Deze 3de druk heb ik herzien en uitgebreid met ruim 4.000 woorden. Hij bevat echter 13 pagina's minder dan de 2de druk. Dit komt doordat lettergrootte 11 gebruikt is in plaats van lettergrootte 12 om de boekprijs zo laag mogelijk te houden.

Robert Castermans
Amsterdam, augustus 2023

Over de eerste druk heb ik veel positieve reacties mogen ontvangen van zowel lezers als vakgenoten. Mijn hartelijke dank hiervoor.

Ik heb ook enkele verzoeken van lezers ontvangen. Uiteraard willig ik die graag in, want: *your wish is my command*. Jouw wens is mijn bevel. Jij vraagt, ik draai. Een lezeres wilde de *Granida* ook in 17de-eeuws Nederlands gaan lezen en vroeg me of er boeken zijn waarin het 17de-eeuws Nederlands uitgelegd wordt. Ja, die zijn er en daarom heb ik Mooijaart en Van der Wal (2011), *Oude zinnen* (1992), De Korne en Rinkel (1987) en Hermkens en Van de Ketterij (1980) aan de 'Bibliografie' toegevoegd. Een leraar Nederlands vroeg me om ook een gedicht te bespreken, bij voorkeur 'Mijn lief, mijn lief, mijn lief', zodat hij naast de *Granida* ook een gedicht van P.C. Hooft in de klas kan behandelen. Dit liefdesgedicht is een sonnet. Daarom behandel ik ook de kenmerken daarvan.

De tweede druk is aanzienlijk uitgebreid. Twee gedichten en een brief van P.C. Hooft bespreek ik en het Engelse toneelstukje *Diphilo and Granida*. Op meerdere plaatsen heb ik de tekst aangevuld en verschillende titels heb ik toegevoegd aan de 'Bibliografie'. Enkele zetfouten heb ik gecorrigeerd; helaas is het zetduiveltje hardnekkig. Van het toneelstuk zelf heb ik de hertaling van enkele versregels verbeterd, o.a. van vs. 40 ('Weest mijn brack, doet op het wilt').

Voor op- en aanmerkingen blijf ik me warm aanbevolen houden. Je kunt me die laten weten via de pagina 'Contact' van www.lovematches.nl of www.salarisonderhandelen.nl

Robert Castermans
Amsterdam, 1 maart 2022

WOORD VOORAF

Granida vind ik een van de mooiste toneelstukken van de Nederlandse letterkunde. De Vlaamse dichter, schrijver en hoogleraar Lieven Rens (1972, p. 201) noemt het ‘één der parels van onze literatuur’. Op de middelbare school was ik al onder de indruk van zijn schoonheid. Tijdens mijn studie werd het diepgaander behandeld en ontdekte ik nog meer schoonheden, waardoor ik er pas echt ten volle van kon genieten. Dr. Henk Duits (1938-2012) zei tijdens een college dat in het eerste bedrijf Daifilo Dorilea op alle mogelijke manieren probeert te versieren. Tijdens een ander college zei prof. dr. Leen Strengholt (1930-1989) dat Daifilo wat flirt met Dorilea. Het waren twee uitstekende docenten en dito wetenschappers en hun beider onderzoeksgebied was de 17de-eeuwse Nederlandse letterkunde, maar ik was benieuwd of het nu gaat om het spel of om de knikkers. Ik besloot het te gaan uitzoeken.

De taal van de *Granida* is 17de-eeuws Nederlands ofwel Vroegnieuwlands. Voor een leek is dat vrij moeilijk te begrijpen en zonder annotaties (woordverklaringen) loop je al snel vast. Meestal worden 17de-eeuwse teksten uitgegeven met verklarende voetnoten. Dan zit je te lezen met één vinger bij de tekst en met een andere vinger bij de voetnoten. Niet alle woorden die je niet kent, worden hertaald en omdat het Vroegnieuwlands een heel andere zinsstructuur heeft dan het moderne Nederlands, moet je geregeld een zin twee of drie keer lezen, voordat je begrijpt wat er bedoeld wordt. Dit gaat zeer ten koste van het leesgenot. Neem de volgende zin uit de *Granida*, die zich uitstrekt over vs. 343-354:

*Ghij, grootsche Princen, die door uw uitheemsche pracht
Verwondring soeckt bij 't volck, om van het hooch geslacht
Der Goden afgedaelt te schijnen, uw cieraeden,
Uw scepters, croonen, en uw purpere gewaden
En maken u niet soo grootachtbaer aengesien,
Als de natuire maeckt een laech-geboren, dien –
'T haer lust, om liefelijck de werelt te verbasen,
Een eedel geest in't hart en in't gesicht te blasen:
En cieren het aenschijn vol vrolijckheden soet
Met defticheit gemengt, van hoofde tot de voet
Besprengend' overal de welgemaecte leden
Met goddelijcker glans als princelijcke cleden.*

Ook al wordt deze passage voorzien van annotaties, dan nog zal de doorsnee-lezer behoorlijk moeten puzzelen om de betekenis te achterhalen. Daarom heb ik de complete *Granida* hertaald in

hedendaags Nederlands. Vgl. Marita Mathijssen (2003, p. 125): 'Hertaling is de enige weg naar de hedendaagse lezer. Daarmee geeft de historisch letterkundige aan, dat het oude Nederlands een vreemde taal is geworden, zoals het Frans of Duits. Literaire auteurs uit deze landen krijgen mooie, gesubsidieerde vertalingen – waarom onze auteurs uit het verleden dan niet?'

Bij hertalingen van 17de-eeuwse teksten wordt de Vroegnieuw nederlandse tekst veelal afgedrukt op de linkerpagina en de hertaling op de tegenoverstaande pagina. Ik vind het eigenlijk een vreemde gewoonte om ook de Vroegnieuw nederlandse tekst op te nemen. Als bijvoorbeeld een Engelstalig boek wordt vertaald in het Nederlands, of het nou fictie of non-fictie is, wordt het Engels ook niet op de linkerpagina afgedrukt.

Voor de hertaling heb ik dankbaar gebruikgemaakt van de uitgaven van *Granida* in de 'Bibliografie' en van het *Woordenboek der Nederlandsche taal* (het WNT). Wil je de 17de-eeuwse tekst ook lezen, dan kun je onder andere terecht bij de uitgave van prof. dr. Lia van Gemert. *Granida* in het Vroegnieuw nederlandse met annotaties kun je ook op de volgende webpagina's vinden:

- https://dbnl.nl/tekst/hoof001gran01_01
- https://dbnl.nl/tekst/hoof001gran03_01
- https://dbnl.nl/tekst/hoof001plee04_01

Vertalen is interpreteren. Vertalen is ook verminken. Ik heb ernaar gestreefd om de hertaling zo begrijpelijk en leesbaar mogelijk te maken, zodat je de tekst kunt lezen zonder verklarende voetnoten. Navraag leerde mij dat vrijwel niemand begrijpt dat P.C. Hoof met *de min* 'de zinnelijke liefde' bedoelt. Daarom heb ik *min* hertaald in 'lichamelijke liefde'. Enkele passages in *Granida* zijn voor een hedendaagse lezer niet of nauwelijks te begrijpen. Daarom licht ik die toe in de paragraaf 'Aandachtspunten'.

Vaak worden 17de-eeuwse toneelstukken gespeeld in het Vroegnieuw nederlandse. Dat wordt gedaan om een 17de-eeuwse sfeer op te roepen, maar het publiek begrijpt dan het grootste deel van de gesproken tekst niet. Daarnaast is het voor de acteurs vele malen moeilijker om de tekst in het 17de-eeuws Nederlands vanbuiten te leren dan die in eigentijds Nederlands.

Mijn hertaling is niet per versregel, maar in doorlopend proza. Het eindrijm heb ik dus niet behouden. Wil je het slotrijm van Vroegnieuw nederlandse teksten handhaven, dan krijg je erg

onnatuurlijke zinnen en moet je af en toe woorden gebruiken die geen goede hertaling zijn.

In citaten heb ik de spelling af en toe stilzwijgend gemoderniseerd of gecorrigeerd. Zo schreef je vroeger 'Middeleeuwen' en 'Renaissance' met een hoofdletter, maar tegenwoordig schrijf je de naam van een historische periode met een kleine letter, dus 'middeleeuwen' en 'renaissance' (zie het Groene Boekje, p. 124-125).

Voor op- en aanmerkingen hou ik me warm aanbevolen. Je kunt me die laten weten via de pagina 'Contact' van www.lovematches.nl of www.salarisonderhandelen.nl

Robert Castermans
Amsterdam, 1 maart 2020

INLEIDING

P.C. Hooft

Pieter Corneliszoon Hooft wordt 16 maart 1581 in Amsterdam geboren als oudste kind van Cornelis Pieterszoon Hooft (1547-1626) en Anna Jacobsdochter Blaeu (1556-1627). Zijn vader wordt in 1588 tot burgemeester van Amsterdam gekozen. Hierdoor raakt P.C. Hooft al jong op de hoogte van de stedelijke en landelijke politiek. Zelf bekleedt hij ook politieke functies. Hij wordt in 1609 benoemd tot drost van Muiden en baljuw van het Gooiland.

Op 17-jarige leeftijd, in juni 1598, gaat Hooft op reis naar Frankrijk en Italië ter voltooiing van zijn opvoeding. Zo'n reis die kinderen van rijke ouders met name in de 17de en 18de eeuw maken, wordt een grand tour genoemd. In mei 1601 keert hij terug. Hij schrijft dan *Granida*. Op 1 maart 1605 voltooit hij dit spel. Hij is dan bijna 24 jaar. Van *Granida* bestaan twee handschriften. Naar hun bewaarplaats worden die het Amsterdamse en het Berlijnse handschrift genoemd. Het Amsterdamse handschrift (ofwel handschrift A) is in het bezit van de bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam (afbeelding 1 en 2). De editio princeps (eerste uitgave) van *Granida* dateert van 1615. Die staat op internet: <https://www.proquest.com/eebgeo/docview/2090314895/fulltextPDF/61E2556CF3ED44A4PQ/1?accountid=139415>. Hooft (1972) is een facsimile-uitgave (fotografische heruitgave) van deze eerste druk.

P.C. Hooft overlijdt 21 mei 1647 in Den Haag, 66 jaar oud. In de Nieuwe Kerk in Amsterdam wordt hij begraven. Hij is er ook gedoopt en getrouwd. Op 16 maart 2003, zijn 456ste geboortedag, onthult de schrijfster Hella S. Haasse (1918-2011) in de Nieuwe Kerk een gedenktekst voor P.C. Hooft (Schölvinck [2005], p. 19 en 46) (afbeelding 3).

We herinneren ons Hooft vooral als dichter, toneelschrijver en geschiedkundig schrijver.

Dichter

Pieter Hooft heeft een verliefde constitutie. In zijn jonge jaren heeft hij iets weg van een donjuan en laat hij zich het vrouwelijk schoon goed smaken. Dat komt ook tot uiting in zijn vele liefdesgedichten, waarin hij tal van vrouwen bezingt. Voor zijn tijdgenoten en collega-dichters is hij 'het hoofd der Hollandse poëten'. De lijvige dichtbundel

Gedichten van den heere P.C. Hooft wordt in 1636 uitgegeven. Hooft wordt gezien als de belangrijkste renaissancedichter en zijn gedichten behoren tot de hoogtepunten van de Nederlandse literatuur. Zijn virtuoos taalgebruik en subtiele ritmiek zijn vernieuwend voor de Nederlandse poëzie.

Mijn lief, mijn lief, mijn lief

Een beroemd liefdesgedicht van Hooft is:

- ‘Mijn lief, mijn lief, mijn lief.’ Zo sprak mijn lief mij toe,
dewijl mijn lippen op haar lieve lipjes weidden.
De woordjes alle drie, wel klaar en wel bescheiden,
4 vloeiden mijn oren in, en roerden (‘k weet niet hoe)
- al mijn gedachten om, staag malend, nimmer moe;
die ’t oor mistrouwden en de woordjes wederleiden.
Dies ik mijn vrouwe bad mij klaarder te verbreiden
8 haar onverwachte reën; en zij verhaald’ het doe.
- O rijkdom van mijn hart, dat overliep van vreugden!
Bedoven viel mijn ziel in haar vol hart van deugden.
11 Maar toen de Morgenstar nam voor den dag haar wijk
- is, met de klare zon, de waarheid droef verzezen.
Hemelse goôn, hoe komt de schijn zo na aan ’t wezen,
14 het leven droom, en droom het leven zo gelijk?

versregel:

2. dewijl = terwijl
3. wel klaar en wel bescheiden = heel duidelijk en verstaanbaar
5. staag = steeds
5. malend = mijn gedachten gaande houdend
6. mistrouwden = wantrouwden
6. wederleiden = weerlegden, niet wilden geloven
7. dies = daarom
7. klaarder te verbreiden = duidelijker uit te leggen, te verklaren
8. reën = woorden
8. verhaald’ = herhaalde
8. doe = toen
10. bedoven = overweldigd
10. vol hart van = hart vol van
11. Morgenstar = 1. Venus, de planeet die bij de zonsopgang helder straalt 2. Venus, de godin van de schoonheid en de liefde
11. de wijk nemen = weggaan, ervandoor gaan, wijken, vluchten

12. de waarheid droef = de droeve waarheid
 13. goôn = goden
 13. schijn = 1. de niet-werkelijkheid 2. de zon
 13. na = 1. na, nabij, dicht 2. naar, ellendig, onaangenaam
 13. 't wezen = 1. de werkelijkheid 2. een persoon, het aangezicht van een persoon
 13. hoe komt de schijn zo na aan 't wezen = 1. hoe komt het dat de schijn zo op de werkelijkheid lijkt 2. hoe komt het dat de zon zo onaangenaam voor ons mensen is

Dit sonnet dateert Hooft 23 januari 1610. Hij schrijft het voor zijn verloofde Christina van Erp (1591-1624). Zij treedt in zijn gedichten op onder de naam Mithra Granida. Meerdere dames die hij het hof maakt, siert hij naar de literaire mode met klassieke namen. In 1610 trouwt hij met haar. Aan dit huwelijk komt een einde als zij 6 juni 1624 op 33-jarige leeftijd overlijdt. In 1627 hertrouwt Hooft met Leonora Hellemans (1595-1661).

Sonnet

Het woord *sonnet* komt van het Italiaanse woord *sonare*, dat 'klinken' betekent. Daarom wordt een sonnet ook wel een klinkdicht genoemd. Een verouderde benaming is *klinkerd*. De Nederlandse dichter Roemer Visscher (1547-1620) spreekt van een *tuyter*. De twee belangrijkste perioden in de Nederlandse literatuur waarin het sonnet beoefend wordt, zijn de renaissance en de beweging van Tachtig. Het sonnet is ontstaan op Sicilië en komt vooral tot bloei in Italië door Dante Alighieri (1265-1321) en Francesco Petrarca (1304-1374).

Een sonnet bestaat uit veertien verzen en is verdeeld in vier strofen: twee vierregelige strofen en twee drieregelige strofen. Een vierregelige strofe wordt een kwatrijn genoemd en een drieregelige strofe een terzet of ook wel een terzine. De twee kwatrijnen samen heten het octaaf (*octo* = Latijn voor 'acht') en de twee terzetten samen het sextet (*sex* = Latijn voor 'zes'). De overgang van het octaaf naar het sextet wordt de volta, chute, wending, keer of val genoemd. Die overgang is bijvoorbeeld een tegenstelling, conclusie of toelichting. De wending kan zich ook bevinden tussen de kwatrijnen of tussen de terzetten. Zij kan zelfs wegblijven.

Het metrum is meestal jambisch. Een jambe is een tweelettergrepige versvoet die bestaat uit een onbeklemtoonde of korte lettergreep gevolgd door een beklemtoonde of lange lettergreep (~ -). De onbeklemtoonde lettergreep wordt de daling of thesis (het Griekse *tithèmi* = plaatsen, neerzetten) genoemd en de beklemtoonde lettergreep de heffing of arsis (het Griekse *airoo* = opheffen, omhoogheffen). Een versregel bestaat meestal uit

vijfvoetige jamben, maar vier- of zesvoetige jamben komen ook voor.

Het oorspronkelijke rijmschema van het sonnet is abba abba cdc dcd. Later ontstaan er allerlei variaties, vooral in de terzetten, bijvoorbeeld abba abba cde cde en abba abba ccd eed. Op grond van rijmschema en metrum kun je een onderscheid maken tussen het petrarcasonnet of Italiaanse sonnet, het ronsardsonnet en het shakespearesonnet of Engelse sonnet. Het valt buiten het bestek van dit boek om de verschillen tussen deze drie vormen te behandelen, maar op www.dbnl.nl kun je hierover meer informatie vinden.

Een interpretatie en analyse

Het thema van het bovenstaande sonnet is de bedrieglijke droom. De dichter droomt dat zijn geliefde hem onverwacht en overduidelijk haar liefde verklaart. Dat is zo'n verrassing voor hem dat hij zijn oren wantrouwt. Daarom vraagt hij haar om haar woorden te herhalen. Wanneer zij dat doet, kan hij zijn geluk niet op. Als de zon opkomt, ontwaakt hij en verschijnt de sombere werkelijkheid. De heldere zon onthult een droeve waarheid, ze verjaagt het beeld van de geliefde. Dan resteert slechts de verbijsterende vraag hoe het komt dat de droom zo echt kan lijken. De laatste regel stelt niet alleen de vraag hoe het kan dat het leven zo op de droom lijkt, maar ook hoe het kan dat de droom zo op het leven lijkt.

In het kopje hierboven heb ik 'een interpretatie' gezet. Misschien interpreteer jij het gedicht anders. Dat kan en mag. Een goede argumentatie voor een interpretatie vind ik belangrijker en interessanter dan de interpretatie zelf.

Het is een zeldzaamheid dat een vrouw in de zeventiende-eeuwse poëzie de liefdesverklaring uitspreekt. Die vormt de eerste zes woorden van het gedicht. 'De woordjes alle drie' uit de derde regel is een telfout. Daarom verbetert Hooft in 1611 'alle drie' in 'alle zes'.

De wending valt niet samen met de scheiding van octaaf en sextet en begint ook niet met het laatste terzet, maar met de elfde versregel. De volta beslaat dus de laatste vier versregels. Hooft speelt met de regels van het genre. Een meester staat altijd boven de strikte voorschriften.

Het rijmschema is abba abba ccd eed. Hooft gebruikt geen vijfvoetige jamben, maar alexandrijnen. Een alexandrijn is een zesvoetige jambische versregel met in het midden een cesuur.

Leonoor, mijn lieve licht

Hooft wil met Leonora Hellemans trouwen, maar zij twijfelt. Hierdoor verkeert hij lang in het onzekere. De liefdesdichter wendt dan opnieuw zijn dichterschap aan om een vrouw te verleiden:

5 Leonoor, mijn lieve licht,
voor uw oog de zonne zwicht
met haar blonde stralen,
die gans niet, in mijn gezicht,
bij zijn glorie halen.

10 Vonken-foelie van die git,
gitten met uw gulden pit,
bliksemt niet zo fellijk
dat het hart, dat u aanbidt,
t' enenmaal verwellek'.

15 Lieve Leonoor, gij moordt,
't harte dat u toebehoort,
met die lieve lonken,
zo mij niet een troostig woord
komt in 't oor geklonken.

20 Wordjes kunt gij duizend smeên,
die daar sierlijk, aardig, heen-
vliên als minnegoodjes,
maar tot troost en komt er geen
uit d' ivoren slootjes.

25 Houdt uw eigen slaaf te raâ.
Zalig kunt g' hem maken dra,
zo gij maar laat slippen
op zijn beed' een gunstig *ja*
uit die lieve lippen.

versregel:

2. zwicht = doet onder

4. gans niet = volstrekt niet

4. gezicht = ogen, opinie

5. zijn glorie = de glans van uw oog

6. foelie = glans

6. git = gitzwarte ogen

6. vonken-foelie van die git = de vonken-foelie doet die gitzwarte
ogen extra schitteren, fonkelende sluier van die gitzwarte ogen

7. uw gulden pit = uw gouden kern

8. bliksemt niet zo fellijk = straal niet zo fel

10. t' enenmaal verwellek' = ten enenmale verzengt, volledig
verschroeit

15. komt in 't oor geklonken = in het oor klinkt

Toneelschrijver

Als Hoofd terugkomt van zijn grand tour, is hij een echte renaissancist en laat hij *Granida* uit zijn pen vloeien. In Italië heeft hij kennisgemaakt met de herdersliteratuur. Het herdersspel *Il pastor fido* (De getrouwe herder), waarschijnlijk geschreven tussen 1580 en 1585 door de Italiaanse dichter en toneelschrijver Giovanni Battista Guarini (1538-1612) en voor het eerst gepubliceerd in 1590, is er buitengewoon populair. Een ander beroemd Italiaans herdersspel is *Aminta*, geschreven in 1573 door de Italiaanse dichter Torquato Tasso (1544-1595). Ook zeer populair is de herdersroman *Arcadia* (1504) van de Italiaanse dichter Jacopo Sannazaro (1458-1530), die een mengeling is van proza en poëzie. Het is een verslag van een droomreis naar Arcadië, het Griekse herdersland. Twaalf prozahoofdstukken worden afgewisseld door twaalf herdersdichten. Met Sannazaro begint de moderne, nostalgische voorstelling van het utopische Arcadië.

Herdersliteratuur

In de pastorale (*pastor* = Latijn voor ‘herder’) of het herdersspel wordt het eenvoudige, ongecompliceerde herdersleven verheerlijkt. Het pastorale genre heeft zijn wortels in de klassieke oudheid en tijdens de Italiaanse renaissance beleeft het een grote bloei. Vanuit Italië verspreiden het herdersspel en de herdersroman zich over Europa. In de 17de en 18de eeuw groeit het herdersspel in combinatie met muziek uit tot de opera.

Theocritus

De Griekse auteurs schrijven al over het herdersleven. Theocritus (ca. 310-ca. 260 v.Chr.) is de schepper van de bucolische of herderspoëzie (*boukolos* = Grieks voor ‘herder’) en is er beroemd om. Zijn *Eidyllia* (Idyllen) zijn korte beschrijvingen van de wereld van de herders. Grotendeels zijn het scènes in dialoogvorm. Alle gedichten van Theocritus zijn door de eeuwen heen aangeduid met de merkwaardige Latijnse term *idyllen*. Het Griekse woord *eidullion* is een verkleinwoord van *eidōs*, dat ‘vorm’ of ‘soort’ betekent. Niet duidelijk is waarom zijn gedichten zo genoemd worden. Later is men herderspoëzie gaan associëren met lieflijkheid en vredigheid en krijgen de woorden *idylle* en *idyllisch* de betekenis die we er nu aan geven. Die heeft met het oorspronkelijke *eidullion* niets te maken. In de regel zijn de gedichten van Theocritus, ook zijn herdersdichten, niet zo idyllisch. In de vijfde idylle bijvoorbeeld gaan de herders elkaar met grote verbale agressie te lijf.

Horatius

Quintus Horatius Flaccus (65-8 v.Chr.) heeft 17 epoden geschreven. Zelf noemt hij ze *Iambi*, spottichten in jambische versmaat. Hij reageert meermaals op de woelige tijdsomstandigheden van de burgeroorlog. Die eindigt in 31 v.Chr. met de zeeslag bij Actium.

Horatius bezingt in de tweede epode de genoegens van het buitenleven. De beroemde beginregels zijn: 'Beatus ille qui procul negotiis, ut prisca gens mortalium, paterna rura bobus exercet suis, solutus omni faenore' (Gelukkig is hij die ver van het zakenleven, zoals de mensen van weleer, de akkers van zijn vaders bewerkt met zijn ossen, verlost van elke schuldenlast). Om dit gedicht aan te duiden worden vaak alleen de eerste twee woorden geciteerd, 'Beatus ille' (*beatus* = 'gelukkig', *ille* = 'hij'). Het motief van de gelukkige landman is door Horatius erg bekend geworden.

Pastourelle

Het is aannemelijk dat ook de pastourelle ten grondslag ligt aan het herdersspel. De pastourelle of pastorela is een vorm van Oudfranse liefdespoëzie van hoofse dichters uit de 12de en 13de eeuw, waarin een ridder een herderin (*pastourelle* in het Frans) ontmoet en haar probeert te verleiden. Een kenmerk is het grote aandeel van de dialoog en het doel is om humoristisch te zijn. Het genre ontstaat in de Provence, duikt vervolgens op in Noord-Frankrijk en verspreidt zich daarna over andere Europese taalgebieden. De Noord-Franse en Provençaalse pastourelles verschillen van elkaar qua kenmerkende eigenschappen: 'Although in both cases the first-person voice is marked for social status as aristocratic, the Provençal works tend to be considered more refined artistically and thematically, and less prone to bawdy [= schuine, R.C.] humor and other divergences [= afwijkingen, R.C.] from conventional courtly discours and behavior. What lingers as a topic of speculation is the precise nature and extent of the cross-influence between the French pastourelles in the north and their Provençal counterparts to the south. The sad fact is that the trail becomes increasingly hazy [= onduidelijk, onzeker, R.C.] the further one attempts to follow it in the past' (Geri Smith 2009, p. 8-9).

De ontmoeting vindt plaats in de vrije natuur, vaak in de ochtend. Er heerst een lentesfeer en die kan opgeroepen worden door middel van een *Natureingang*:

*C'est en mai quant reverdoie
l'erbe que voi baloier,
et florissent cil vergier
et li rosignox s'escrie;
lors mi semont et mestrie*

*bone amor par druerie,
mi vient souvent conseillier
que face novele amie. (123: 1-8)*

[It is in May that the grass becomes green again, which I see fluttering in the wind, and the orchards [= boomgaarden, R.C.] bloom and the nightingale cries; good love urges and drives me with pleasure, coming to me often to advise me to make a new friend.] (Geri Smith 2009, p. 20)

Met vleierende woorden en vaak mooie beloften vraagt de ridder de herderin om haar liefde. Dikwijls belooft hij haar geschenken, zoals mooie kleren of rijkdom, en het komt ook voor dat hij haar een trouwbelofte doet, maar in werkelijkheid wil hij in het open veld zijn seksuele behoeften op haar botvieren. In een aantal gevallen slaagt hij hierin ook.

De man is afkomstig uit de hoofse, aristocratische wereld, maar zijn attitude is niet hoofs: hij ziet de vrouw als lustobject en wil slechts een nummertje maken. Desnoods gebruikt hij geweld:

*La pastourelle enbraissai
ki est blanche et tendre;
desor l'erbe la getai,
ne s'en pout deffendre.*

Lou jeu d'amors sens atendre

li fix per delit (XXXVII, vs. 45-50) (Roel Zemel 1982-1983, p. 374-375)

[Ik kuste de herderin, die wit en teer is, en wierp haar op het gras. Ze kon niets doen om zich te verdedigen. Zonder te wachten speelde ik het spel der liefde op haar.] (vertaling van mij)

Voor alle duidelijkheid: de beschrijving van dergelijk gedrag is satirisch bedoeld (zie voor andere interpretatiemogelijkheden van de pastourelle Geri Smith 2009, p. 64-68). Dit blijkt ook uit de volgende passage uit Geri Smith (2009, p. 36):

Some shepherdesses go so far as to express glee [= vreugde, blijdschap, R.C.] after the fact. One shepherdess, taken by force, cries after the departing noble, "Ne m'oubliez mie, / car je sui vostre amie – / més revenez souvent!" (III: 38-40) [Don't forget me at all, for I am your sweetheart – but come back often!]. In another poem, a graphic rape episode is sealed with the victim's joyful expression of her desire for more:

*et pués la fix je bien rire
tant l'acollai doucement.
A departir me dist, "Sire,
per si reveneis sovent;
vostre jeus pais nen empire –*

muels valt k'el comencement!" (86: 43-38)

[and then I gave her a good laugh, so sweetly did I embrace her. In

parting she said to me, "Sir, come back this way often; your game doesn't go downhill – it's better than at the beginning!"]

Diphilo and Granida

De Duitse literatuurwetenschapper Johannes Bolte (1858-1937) wijst verwantschap aan van het slot van het eerste en het laatste bedrijf van *Granida* met *Diphilo and Granida*. Dit pastoraal toneelstukje wordt toegeschreven aan Robert Cox (o.a. De Hoog 1909, p. 85 en *Granida*, editie Van den Bosch, p. XXXVI) en staat in *The wits, or, sport upon sport*, een verzameling toneelstukken (of fragmenten daarvan), uitgegeven in 1673 door Francis Kirkman in Londen. De scans van dit boek zijn te vinden op: <https://archive.org/details/witsorsportupons00kirk/page/n27/mode/2up>

Diphilo is een herder van prinselijke afkomst ('a shepherd princely born'). In een melancholieke monoloog neemt hij afscheid van de liefde. Dan ontmoet hij Granida. Zij is verdwaald in het bos en is erg dorstig. Hij vindt haar een schitterende schoonheid ('shining beauty') en een wonder van schoonheid ('miracle of beauty') en geeft haar water te drinken. Granida vindt Diphilo erg hoffelijk ('courteous') en verklaart dat ook zij door de liefde getroffen is. Diphilo zegt dat hij veel meer is dan hij lijkt ('I am far more than what I do appear'). Zelf is hij namelijk ook prins, die zich als herder heeft verkleed. Als bewijs van zijn liefde geeft hij Granida een ring: 'Ik bemin trouw, met de hand op mijn hart zweer ik je dat ik niemand anders zal beminnen dan jou' ('I love true, by heav'n I swear to love none else but you'). Granida besluit de dialoog met: 'Ga dan mee naar het hof van mijn vader, we vieren ons huwelijk met vorstelijk vermaak' ('Then lead on forwards to my fathers court, we'll grace our nuptials with some princely sport').

Johannes Bolte (1891, p. 287) werpt de volgende vraag op: 'Benutzte der holländische Dichter den englischen, oder umgekehrt der englische den holländischen, oder endlich beide eine gemeinsame Quelle? Von diesen drei Möglichkeiten ist die erste, selbst wenn man das englische Stück nicht Cox zuschreiben, sondern noch vor 1605 ansetzen will, mir am wenigsten wahrscheinlich. Im zweiten Falle würde zwar das Verfahren des Uebersetzers dem bei den übrigen aus grösseren Dramen entlehnten Einzelscenen beobachteten Verhältnisse analog sein, aber es würde dadurch auch eine Verbreitung des holländischen Dramas in England vorausgesetzt, von dem wir sonst nichts wissen. Am meisten hat noch die Annahme für sich, dass beide Dichter aus einem beliebten italienischen (oder englischen) Schäferromane schöpften.' Wisse Smit (1968, p. 22) zegt hierover: 'De korte – slechts 46 regels tellende – pastorale dialoog *Diphilo and Granida*,

angst leeft dat zijn pot met gouden munten van hem gestolen wordt en is een bewerking van de komedie *Aulularia* (letterlijk: 'de kleine pot', maar vaak vertaald in 'de pot met goud') van de Romeinse blijspeldichter Titus Maccius Plautus (ca. 254 v.Chr.-184 v.Chr.). Waarschijnlijk schrijft Hooft *Warenar* (letterlijk: 'ware nar', 'echte dwaas', 'echte gek') in samenwerking met de Nederlandse toneelschrijver Samuel Coster (1579-1665). Op 24 september 1617 wordt *Warenar* voor het eerst opgevoerd bij de opening van de Eerste Nederduytsche Academie, een rederijkerskamer of eigenlijk meer een volksuniversiteit, opgericht door Samuel Coster aan de Keizersgracht ter hoogte van nummer 384 in Amsterdam.

Geschiedschrijver

Het magnum opus van Hooft is zijn *Nederlandsche historiën* (1642). In 20 delen behandelt hij de Tachtigjarig Oorlog (1568-1648), die dan de Vaderlandse Oorlog heet. Hij beschrijft de periode van de troonsafstand van Karel V in 1555 en de troonsbestijging van Philips II in 1556 tot en met de moord op Willem van Oranje in 1584. Hooft begint in 1628 aan de *Nederlandsche historiën* en werkt eraan tot zijn dood in 1647. Deel 21 tot en met 27 worden postuum in 1654 uitgegeven. Deze 7 delen lopen tot in 1587. Hij volgt de Romeinse geschiedschrijver Tacitus (ca. 56-ca. 117) na. Hierdoor bevat zijn proza vele latinismen, maar in zijn woordkeuze is hij een purist. De *Nederlandsche historiën* zijn meermaals gekenschetst als een monument van de Nederlandse taal.

In hun zeer lezenswaardige uitgave van de *Nederlandse historiën* in hedendaags Nederlands schrijven Frank van Gestel, Eddy Grootes en Jan de Jongste: 'Hooft streeft naar een waarheidsgetrouwe en objectieve weergave van wat er heeft plaatsgevonden. Hij spaart daarbij de eigen partij niet waar die zich misdragen heeft en onthoudt de tegenstanders niet zijn lof als zij die verdiend hebben. Maar zijn visie op de Nederlandse Opstand is uiteraard bepaald door zijn eigen politieke, religieuze en morele opvattingen. Vorsten staan niet boven de wet, de soevereiniteit dient bij de Staten te liggen, godsdienstige tolerantie en de eendracht van het land vormen een groot goed en Willem van Oranje verdient onze onvoorwaardelijke bewondering. Dat het verzet tegen Spanje gerechtvaardigd was, wordt door zijn geschiedverhaal keer op keer ondubbelzinnig gedemonstreerd. Hoofts mensbeeld is gekleurd door een gematigd stoïcisme: hij waardeert degenen die in tegenspoed standvastig blijven en het hoofd koel weten te houden en hij gruwet van de ongebreidelde hartstochten waardoor het lagere volk, door Hooft meestal als "het

er van een georganiseerde vaste kring met een uitdrukkelijk literair streven of een program geen sprake is. De samenstelling van de tegelijkertijd aanwezige gasten is in hoge mate wisselend en bijna altijd toevallig. Daarom stelt hij voor om de term ‘Muiderkring’ te vervangen door ‘de vriendenkring van Hooft’.

Tot de mythe van de Muiderkring hebben 19de-eeuwse schilders zeker zoveel bijgedragen als de literatoren aan wie zij hun stof ontleenden. Mieke Smits-Veldt (1998, p. 288) concludeert: ‘Waarschijnlijk hebben de visuele voorstellingen nog het meest bijgedragen aan de bijna onuitroeibare mythe van “de Muiderkring”. Ook al leerden de schilders na 1860 van de literatoren dat het “ledenbestand” daarvan met de tijd en situatie wisselde, toch hield men graag vast aan de illusie van een vaste, geregeld bijeenkomende kern, waartoe Hooft, Vondel, Huygens, Barlaeus en Roemer Visschers dochters behoorden.’

Verklaring van mythe

In 1815 wordt het grondgebied van de oude Republiek der Verenigde Nederlanden samengevoegd met de Zuidelijke Nederlanden tot het Koninkrijk der Nederlanden. Deze nieuwe staat heeft behoefte aan nieuwe historische iconen. Met een zeeheld als Michiel de Ruyter (1607-1676) kan het zuiden zich niet identificeren. De Tachtigjarige Oorlog is niet alleen een vrijheidsstrijd, maar ook een conflict tussen protestant en katholiek. Daardoor is die nog minder geschikt om eendracht en harmonie te voeden tussen de in meerderheid katholieke bevolking en haar protestantse koning. Cultuur biedt uitkomst. De Muiderkring wordt bedacht ‘als model voor de nog te smeden eenheid van het nieuwe Nederland’, aldus Rik van Wegen (2003, p. 9).

Taalcultivering

In de tijd van de renaissance proberen schrijvers het Nederlands in een Latijns keurslijf te persen. Naamvallen en Latijnse zinsconstructies worden overgenomen. Ook Hooft doet dat, maar in zijn woordkeuze is hij een purist. Hij bedenkt nieuwe Nederlandse woorden voor leenwoorden, zoals ‘vernufteling’ voor *ingenieur*, ‘loopmare’ voor *krant* of *courant* en ‘zang’ in de betekenis van ‘lied’ voor *chanson* of *canzone*. Daarnaast heeft hij een bijzondere interesse voor taalkunde, wat blijkt uit zijn *Waernemingen op de Hollandsche tael*. Deze 126 beschouwingen over de taal schrijft hij tussen 1635 en eind 1641.

Hun en hen

Velen denken dat het onderscheid tussen de persoonlijke voornaamwoorden *hun* en *hen* afkomstig is van Hooft. Tijdens mijn studie zeiden zelfs twee docenten taalkunde dat het *hun/hen*-onderscheid van Hooft stamt. Maar *hun* als meewerkend voorwerp ('Zij geeft *hun* een boek') en *hen* als lijdend voorwerp ('Zij vertrouwt *hen*') is afkomstig van de 17de-eeuwse grammaticus Christiaan van Heule. Die introduceerde dat in *De Nederduytsche grammatica ofte spraec-konst* uit 1625-1626. Om *ad fontes* (naar de bronnen) te gaan raadplege men Van Heule (1626, p. 38) of Van Heule (1953, p. 35). Vóór 1625 werden *hun* en *hen* door elkaar gebruikt. In het ene dialect gaf men de voorkeur aan *hun*, in het andere aan *hen*. Hooft heeft wel naar analogie van het *hun/hen*-onderscheid een onderscheid tussen *hum* en *hem* gemaakt in waarneming 31 van zijn *Waernemingen op de Hollandsche taal* (zie Zwaan 1939, p. 242). Dus *hum* als meewerkend voorwerp van het persoonlijk voornaamwoord *hij* ('Zij geeft *hum* een boek') en *hem* als lijdend voorwerp van het persoonlijk voornaamwoord *hij* ('Zij vertrouwt *hem*'). In waarneming 68 laat Hooft dit onderscheid weer vallen (zie Zwaan 1939, p. 251).

De taalkundige Balthazar Huydecoper (1695-1778) noemt in zijn *Proeve van taal- en dichtkunde, In vrijmoedige aanmerkingen op Vondels vertaalde Herscheppingen van Ovidius* het onderscheid tussen *hun* en *hen* 'een groot sieraad onzer taale' (Huydecoper 1730, p. 105). Hierom en omdat Huydecoper ook in andere gevallen met groot en meestal onbetwist gezag wil vaststellen hoe iedereen het Nederlands behoort te schrijven en te spreken, typeert de taalkundige Roeland Anthonie Kollewijn (1857-1942) hem als een taaldepoot uit de pruijken tijd (Kollewijn 1906). Als neerlandicus-taalkundige vragen mensen mij weleens om hun het verschil tussen *hun* en *hen* uit te leggen. Van mij mag iedereen deze persoonlijke voornaamwoorden door elkaar gebruiken. Ik ben dus een voorstander van het 'ancien régime'. Zelf gebruik ik *hun* en *hen* volgens de officiële regels omdat ik niet wil dat iemand denkt dat ik die niet ken.

Latinismen

Zinsconstructies die Hooft uit het Latijn overneemt, zijn: infinitiefconstructies, zoals de accusativus cum infinitivo, de absolute en verbonden participiumconstructie en de relatieve aansluiting.

De accusativus cum infinitivo is een beknopte lijdend-voorwerpszin waarin het logisch onderwerp in de accusatief (de vierde naamval) staat en de infinitief (het hele werkwoord) door *te* voorafgegaan wordt (*cum* = Latijn voor 'met'). Tegenwoordig is zo'n constructie ongrammaticaal, maar in de 17de eeuw kon je zeggen: 'Ik hoor (=

verneem) hem morgen te komen.’ De accusativus cum infinitivo is *hem morgen te komen*. In deze beknopte lijdend-voorwerpszin is *komen* de infinitief en *hem* het logisch onderwerp in de lijdend-voorwerpsvorm. In modern Nederlands moet je zeggen: ‘Ik hoor dat hij morgen komt.’ In de lijdend-voorwerpszin *dat hij morgen komt* is *hij* het grammaticaal onderwerp. Het hedendaagse Nederlands kent nog één accusativus cum infinitivo: ‘Ieder meent zijn uil een valk te zijn.’ Dit spreekwoord betekent: iedereen houdt het zijne voor het beste, bijvoorbeeld zijn kinderen. Tegenwoordig kun je ook zeggen: ‘Ieder meent dat zijn uil een valk is.’

Een participiumconstructie is een woordgroep met een participium ofwel deelwoord als kern. Er bestaan absolute participiumconstructies en conjuncte participiumconstructies. Een absolute participiumconstructie staat op zichzelf als bijwoordelijke bepaling. In de zin ‘De raad van commissarissen nog vergaderend hield de bestuursvoorzitter de eer aan zichzelf’ is *de raad van commissarissen nog vergaderend* de absolute participiumconstructie. In modern Nederlands luidt deze zin: ‘Terwijl de raad van commissarissen nog vergaderde, hield de bestuursvoorzitter de eer aan zichzelf.’ Van de absolute participiumconstructie bestaan heden ten dage nog enkele relicten (overblijfselen): ‘IJs en weder dienende, gaat de wedstrijd door’ (*als ijs en weder dienen*) en ‘De deur gesloten zijnde, vervoegde men zich op nr. 15’ (*als de deur gesloten is*).

Een conjuncte of verbonden participiumconstructie sluit als bepaling van gesteldheid of bijvoeglijke bepaling aan bij een zelfstandig woord of een zelfstandige woordgroep in de zin. Meestal is dat het onderwerp. Tegenwoordig kun je nog zeggen: ‘Breed glimlachend vroeg zij haar baas om een substantiële salarisverhoging.’ *Glimlachend* is een onvoltooid deelwoord en *breed glimlachend* is een bepaling van gesteldheid bij het onderwerp van de zin, namelijk *zij*. In de zin ‘Het voorstel, eerder bij meerderheid afgewezen, werd nu aangenomen’ is *eerder bij meerderheid afgewezen* een conjuncte participiumconstructie. Deze woordgroep is verbonden met *het voorstel* en is er een bijvoeglijke bepaling bij. *Afgewezen* is een voltooid deelwoord. Een iets gebruikelijkere formulering is: ‘Het voorstel dat eerder bij meerderheid was (of: werd) afgewezen, werd nu aangenomen.’

Van een relatieve aansluiting is sprake als een nieuwe zin verbonden wordt met de voorafgaande zin door middel van een betrekkelijk voornaamwoord (bijv. *dewelke*, *hetwelk*), een betrekkelijk bijwoord (bijv. *alwaar*, *toen*) of een betrekkelijk voornaamwoordelijk bijwoord (bijv. *waarheen*, *waarnaar*). Hooft gebruikt veel relatieve aansluitingen. Die maken zinnen erg lang en veelal heel ingewikkeld.

In de hertaling van de *Granida* heb ik relatieve aansluitingen vaak opgelost door een nieuwe zin te beginnen. Hierdoor worden de zinnen korter, prettiger leesbaar en makkelijker te begrijpen. De tweede alinea van de 'Inhoudt' begint Hooft met de volgende zin: 'Daifilo, sich gegeven hebbende in dienst van Tisiphernes, op hoope dat die als een Prinsse van groote verdienste bij de croon van Persia, becomende het huwelijck van Granida, hij door dat middel aen haeren dienst mocht geraken, quijt hem soo dat sijn heer hem grootlijx vertrouwende, hem seijndt aen de Princesse, om haer jonste te hebben int eindelijck versoeck, dat hij nae soo lang vervolch om haer ging doen aen haeren vader; alwaer hij ontseit wort van sijn tegenvrijer Ostrobas soone van den coning der Parthen, tegens de welcke hij aenneemt des anderen daechs te vechten.' Voor een leek is dit nauwelijks te volgen. In mijn hertaling heb ik deze zin opgeknipt in maar liefst vijf zinnen.

Granida

Het is niet bekend wanneer *Granida* voor het eerst wordt opgevoerd, maar waarschijnlijk in 1605 in een zaal van de Amsterdamse rederijderskamer *De Egelantier*, waar Hooft lid van is. *Granida* is een van de grote succesnummers uit de zeventiende eeuw en behoort dan tot de populairste muziekspelen. Het blijft heel lang populair, met name in Amsterdam, waar het in de stadsschouwburg van Jacob van Campen aan de Keizersgracht tussen 1642 en 1663 veelvuldig gespeeld wordt. Ook beleeft het stuk vaak een herdruk. In 1679 is de *Granida* al toe aan de achtste druk.

Samenvatting

Het eerste bedrijf opent met de herderin Dorilea, die de liefde bezingt. Ze heeft wel zin in een vrijpartijtje maar ze twijfelt omdat herders niet trouw zijn. Dan komt de herder Daifilo voorbij. Er ontstaat een gesprek over de liefde. Dat wordt verstoord door het verschijnen van Granida. Zij is de erfprinses van Perzië en is afgedwaald van haar jachtstoet. Omdat ze veel dorst heeft, wil ze graag wat drinken. Daifilo is erg onder de indruk van haar verschijning en biedt haar wat water aan. Zij neemt afscheid en is geraakt door het hoffelijk gedrag van Daifilo. Daarom belooft ze hem te helpen als hij ooit hulp nodig heeft. Daifilo is zo onder de indruk van Granida dat hij Dorilea vergeet en besluit om naar het hof te gaan om in haar nabijheid te zijn. Dorilea waarschuwt Daifilo dat het hofleven een en al schijn is.

In het tweede bedrijf vertelt Daifilo in een monoloog dat hij door

zijn ontmoeting met Granida anders over de liefde is gaan denken. Het geestelijke contact met de geliefde vindt hij nu belangrijker dan het lichamelijke. Hij hoopt op wederliefde van Granida, maar durft aan de verwezenlijking daarvan eigenlijk niet te denken vanwege het standverschil. Hij is al tevreden als hij in haar nabijheid mag zijn. Om Granida te dienen treedt Daifilo in dienst bij de prins Tisiphernes. Die hoopt door een huwelijk met Granida koning van Perzië te worden. Ook Ostrobas wil met Granida trouwen. De koning moet kiezen aan wie hij zijn dochter geeft. Hij weet niet of hij kiest voor Tisiphernes om zijn verdiensten of voor Ostrobas vanwege zijn hoge geboorte. Hij is namelijk de zoon van de koning van het Partische Rijk. Ostrobas daagt Tisiphernes uit tot een tweegevecht om te bepalen wie met Granida mag trouwen. Granida is er niet gelukkig mee dat een duel uitkomst brengt wie met haar zal trouwen, want er wordt zo voor haar beslist. Zelf mag ze niet kiezen. Als ze dat wel mocht, zou ze voor Daifilo kiezen. Granida ziet vanuit haar vertrek Daifilo op straat lopen, die een liefdesklacht uit. Hij is erg verliefd op Granida, maar moet er genoeg mee nemen haar te dienen.

Daifilo bekent in het derde bedrijf aan zijn heer Tisiphernes dat hij bij hem in dienst is getreden omdat hij verliefd is op Granida. Hij hoopt dat Tisiphernes met Granida trouwt, zodat hij Granida kan dienen. Daifilo wil voor Tisiphernes in zijn wapenrusting de strijd aangaan met Ostrobas. De weerstand van Tisiphernes hiertegen weet Daifilo met krachtige argumenten te overwinnen. Daifilo verslaat Ostrobas in de tweestrijd en doodt hem. De koning is aanwezig bij het gevecht en roept Tisiphernes uit tot winnaar. Hij zal hem Granida ten huwelijk geven en na zijn dood zal die hem opvolgen. Granida ziet Daifilo lopen en beveelt haar vertrouweling om hem te roepen om te vernemen hoe de strijd is afgelopen. Daifilo verklaart Granida zijn liefde en Granida beantwoordt deze liefde. Ze zegt tegen Daifilo dat ze erg veel van hem houdt en vraagt hem om haar in een kled van een herderin mee te nemen, weg van het hof, omdat ze met Daifilo een herderlijk bestaan wil gaan leiden. Haar vertrouweling moet haar hierbij helpen.

In het vierde bedrijf ontwaakt Daifilo vroeg in de ochtend. Hij zegt er alle vertrouwen in te hebben dat de vertrouweling het hof zo'n aannemelijke verklaring kan geven voor Granida's verdwijning dat niemand hem zal verdenken. Tisiphernes is ook al wakker en ziet de ontstelde vertrouweling van Granida. De koning moet onmiddellijk gewekt worden want zij heeft een belangrijke boodschap. Zij vertelt dat Granida gisteravond lang en vurig gebeden heeft en droevig was over het aanstaande huwelijk met Tisiphernes, omdat dit niet helemaal beantwoordde aan haar wensen. Plotseling werd zij wakker van een hard geluid en een fel licht. Zij zag dat de godin

7. vs. 1390-1410. De rei van de hofdames bezingt de eeuwige liefde, die Granida ten deel is gevallen. Iedereen die van zuivere liefde vervuld is, kan op aarde een hemels geluk ervaren.
8. vs. 1425. De hofdames zeggen slechts 'ach' om uiting te geven aan hun medelijden met Tisiphernes. Granida wilde vluchten met Daifilo om met hem gelukkig te worden, maar ze wilde Tisiphernes niet tot waanzin drijven. In vs. 1192 zegt ze dat ze wil dat haar vader zo min mogelijk verdriet zal hebben over haar verdwijning.
9. vs. 1691-1726. De rei van herderinnen geeft een levensloop van Daifilo. Hij is niet zomaar een herder, maar een uitverkorene van de god van de liefde. Als kind was hij al zijn leeftijdsgenoten de baas. In de puberteit werden niet alleen herderinnen hevig verliefd op hem, maar ook nimfen.
10. vs. 1727-1754. De hofdames begroeten het liefhebbende paar dat uitzonderlijk is. Nu is het tijd dat het een lang en gelukkig leven gaat leiden.
11. vs. 1797-1800. De rei van de hofdames bezingt dat godheid en koning de tegenspoed van de geliefden willen beëindigen en hoopt dat de geliefden nu zonder verder verdriet geestelijke en lichamelijke liefde ervaren.
12. vs. 1801-1804. De rei van herderinnen vraagt de goden het huwelijk te voltrekken.
13. vs. 1805-1808. De rei van de hofdames bezingt de geestelijke en de lichamelijke liefde en vraagt ze om bruid en bruidegom gelukkig te maken

Thematiek

Het hoofdthema van het stuk is de dualiteit tussen de lichamelijke liefde en de geestelijke liefde. Alleen als die twee vormen van liefde samengaan, ontstaat het opperste geluk, dat de basis voor een ideaal huwelijk is. Dorilea is de verpersoonlijking van de lichamelijke ofwel seksuele liefde, die streeft naar vereniging van twee lichamen. Granida is de personificatie van de geestelijke ofwel platonische liefde. Die streeft naar vereniging van twee zielen. Daifilo vertegenwoordigt beide vormen van liefde. Voor Dorilea voelt hij lichamelijke liefde en voor Granida geestelijke liefde. Aan het eind is Granida niet alleen meer de belichaming van de geestelijke liefde, maar ook van de lichamelijke liefde. In versregel 1570 houdt Daifilo Granida in zijn armen en na de huwelijksvoltrekking zullen ze seks hebben met elkaar tijdens de huwelijksnacht. De voltrekking van het huwelijk door de coïtus (de seksuele vereniging) wordt de consummatie genoemd. De rei van de hofdames van Granida geeft in de slotstrofe (vs. 1805-1808) de belangrijkste boodschap

opvatten.

Het is lente in het verhaal; zie vs. 147, 202, 370 en 701:

- In vs. 147 wordt weliswaar gesproken van ‘in dese somer-tijen’, maar het begrip *zomertijd* is ruimer dan de astronomische zomer; zie WNT 28, 1744, s.v. *zomertijd*: ‘Zomer; zomerseizoen, vaak met inbegrip van het einde van het voorjaar en het begin van het najaar. [...] Siedij dees heuvels blondt, en het begraesde dal ...? Hoe vrolijck lacht het al in dese somertijen? Hooft, *Ged.* 2, 149 [1605].’ Daarom heb ik ‘somer-tijen’ niet hertaald in ‘zomer’, maar in ‘zomerse tijd’.
- In vs. 202 staat alleen ‘in dese tijen’, maar daar wordt de lente mee bedoeld.
- In vs. 370 zingt of reciteert de rei van de hofdames van Granida: ‘Uw lonken is een tij-geset’ (Voor flirten hebben jullie een vast seizoen). Dat vaste seizoen is de lente. Een ‘tij-geset’ is een wet van het jaargetijde.
- In vs. 701 heeft Granida het over ‘de lenten soet’ (de lieflijke lente).

Plaats

Het verhaal speelt op het land en aan het Perzische hof. Voor Perzië is gekozen omdat de Perzen in de renaissance bekendstaan als beschaafd, fier en dapper.

Personages

De hoofdpersonen zijn Granida en Daifilo. Granida (*grand Ida* = ‘grootse Ida’) wordt zozeer geroerd door de hoofse wijze waarop Daifilo haar bejegent, dat zij een eenvoudige herder verkiest boven de hovelingen Tisiphernes en Ostrobas. De liefde vindt zij dus belangrijker dan macht, aanzien, rijkdom en een luxueus leven. Zij is bepaald geen afwachtende vrouw. Als zij Daifilo ziet lopen, beveelt ze haar vertrouweling om hem te roepen. Tijdens de ontmoeting verklaart zij Daifilo uitgebreid haar liefde, ook al weet ze dat het voor een vrouw tegen de etiquette is om een dergelijk initiatief te nemen (vs. 1084). Met een moderne term kun je haar proactief noemen. Ook komt het plan om te vluchten uit haar koker.

Er is al vaak op gewezen dat het personage Granida de weerslag is van een autobiografische liefdeservaring. Hooft is erg verliefd geweest op Ida Quekels (1582-1657) en zij heeft model gestaan voor het personage Granida. Haar naam wordt ook geschreven als Quekel, Queeckel en Queeckels (Smit 1968a, p. 229). In het voorjaar van 1604 komt het tot een breuk tussen Ida Quekels en Hooft. Zij trouwt met Hoofts neef Willem Janszoon Hooft in juni 1605.

Daifilo (*Ida-philos* = ‘minnaar van Gran-Ida’) is zo overtuigd

Nederlands.

Een recensie van de ‘opera’ Granida geeft Oswin Schneeweisz in *Algemeen Dagblad* van 8 april 2009. In zijn artikel ‘Leukste opera sinds tijden, Nederlands toptalent schittert in 17de-eeuwse voorstelling Granida’ schrijft hij: ‘Granida is een voorstelling met veel vaart en humor, verleidelijk voor oog en oor. Er is niet nodeloos gemoderniseerd, maar de productie is wel aangepast aan deze tijd. De typisch 17de-eeuwse hutspot van gesproken tekst, dans en instrumentale intermezzi werd op verrassende wijze aaneengesmeed. *Granida* is een van de leukste voorstelling [lees: voorstellingen, R.C.] sinds tijden, muzikaal van zeer hoog niveau. [...] Gaat dat zien!’ Hij geeft de voorstelling 5 sterren.

Aandachtspunten

Meerdere passages in *Granida* zullen voor een hedendaagse lezer moeilijk te begrijpen zijn. Daarom licht ik die hieronder toe.

- **vs. 120-121** ‘En ’t geen ghij voor fijn goudt mogelijk hielt voor desen, / Suldij bevinden maer silver vergult te wesen’. Het beeld dat blonde haren grijs worden, ontleent Hooft aan vs. 5 van gedicht 12 (*Se la mia vita da l’aspro tormento* = Als mijn bestaan zó lang de pijn weerstaat) in *Canzoniere* van Petrarca: ‘e i cape’ d’oro fin farsi d’argento’. In Petrarca (2008, p. 19) luidt de vertaling: ‘dat uw fijngouden haar naar zilver gaat’ en in Petrarch (2000, p. 10): ‘your hair shade into silver from pure gold’. Hooft (1971, p. 11) zet boven zijn sonnet *Jndien mijn leven sich soo lange can verweren*: ‘Wt Petrarca. Gevolcht. *Se la mia vita da l’aspro tormento*.’ De vijfde versregel van dit sonnet is: ‘En v goudt-dradich haijr in silver-draet verkeren’. Hooft bedoelt hiermee dat het gouddradig haar (blond haar) van de betreffende vrouw verandert in zilverdraad (grijs haar).

Vgl. het lied *She’s So Cold* uit 1980 van The Rolling Stones, waarin Mick Jagger (1943) zingt:

*Who would believe you were a beauty indeed
When the days get shorter and the nights get long
Lie awake when the rain comes
Nobody will know, when you’re old
When you’re old, nobody will know
That you was a beauty, a sweet sweet beauty
A sweet sweet beauty, but stone stone cold*

De volledige tekst van deze song is te vinden op: <https://www.lyrics.com/lyric/28177560/The+Rolling+Stones/>

She%27s+So+Cold

- **vs. 144** 'Siedij dees heuvels blondt'. Met 'blonde heuvels' wordt mogelijk 'met rijpend koren begroeide heuvels' bedoeld. Vgl. Hooft, *Granida*, editie Stoett en Leendertz, p. 157: '*blondt*, met rijpend koren begroeid? of: vrolijk?' en WNT 2, 2, 2915, s.v. *blond*: '4) Lichtkleurig, glinsterend; vooral in toepassing op gewassen. || Siedij dees heuvels blondt, en het begraesde dal? Hooft, *Ged.* 2, 149 (var. dat blondt gewas om hoogh).'
- **vs. 152-163** Als de boeren de goden om de herfst zouden vragen omdat de winter onvermijdelijk intreedt, zouden ze niet goed bij hun hoofd zijn. Ze zouden de goden dan beter om meer verstand kunnen vragen.
- **vs. 262-263** 'Sijdij een aertsche maecht, en anders geen Godinne, / Uw aenschijn noch uw stem geensins de menschen slacht' (Als u tenminste een aardse vrouw bent en geen godin. Uw uiterlijk noch uw stem lijkt op die van mensen). Deze passage ontleent Hooft aan de eerste twee versregels van stanza 35 van canto 4 van *Gerusalemme liberata* (Jeruzalem bevrijd, geschreven in 1575 en voor het eerst gepubliceerd in 1581) van Torquato Tasso (Hooft 1900, p. 160): 'Donna, se pur tal nome a te conviensi, / ché non somigli tu cosa terrena' (O vrouw, ervan uitgaande dat je bij die naam moet worden genoemd, aangezien je er niet uitziet als een aards wezen). De vertaling in proza door Joan Dullaart is: 'Uitnemende maagd, die ik veeleer godin behoorde te noemen, terwijl uw uiterlijk mij doet oordelen dat u niets aards of sterfelijks hebt' (Tasso 1658, p. 131; het 17de-eeuws Nederlands heb ik gemoderniseerd). De vertaling op rijm van Frans van Dooren van de complete stanza in Tasso (2003, p. 113) luidt:

*O vrouw, bang en beschroomd spreek ik jou aan,
want je overtreft in schoonheid elke pracht!
Er is geen schepsel in wier aards bestaan
de glans van 't hemels licht zo stralend lacht.
Wat zoek je hier? En waar kom je vandaan?
Welk plan of lot heeft je hierheen gebracht?
Vertel mij wie je bent: graag breng ik je eer
en werp ik me in aanbidding voor je neer.*

Het episch gedicht *Gerusalemme liberata* bestaat uit stanza's, die gegroepeerd zijn in 20 canto's (zangen). Een stanza (ofwel ottava rima) is een achtregelige strofe met het rijmschema abababcc. De eerste zes versregels hebben dus gekruist rijm en de laatste twee gelijk rijm. Het beroemde en onvoltooide satirische gedicht *Don Juan* (1819-1824) van de Engelse dichter en schrijver Lord Byron (1788-1824) is ook geschreven in

Granida vragen Vrouwe Fortuna haar rad tot stilstand te brengen, zodat Granida en Daifilo voor altijd op het toppunt van geluk zullen blijven. Vaak wordt Vrouwe Fortuna afgebeeld als staande op een bol. Wie vandaag boven is, ligt morgen onder; ook de gang van een wentelend rad is onvoorspelbaar (afbeelding 10).

- **vs. 1747-1748** 'God [sic, R.C] en Coning willen staeken / Der gelieven tegenspoedt [sic, R.C]'. Hier is *willen* een conjunctief presens, in casu een optatief (wensende wijs).
- **vs. 1797-1798** 'Godt [sic, R.C] en Coning willen staeken / Der gelieven tegenspoet [sic, R.C.]'. Hier is *willen* geen conjunctief presens, maar een indicatief presens.
- **vs. 1796** 'Lof groote Liefd en Min!' (Lang leve (of: leven?) de geestelijke en de lichamelijke liefde!). Zie <https://onzetaal.nl/taaladvies/leve-leven-de-kinderen>: '*Leve de kinderen!* en *Leven de kinderen!* zijn allebei juist. *Leve de kinderen!* klinkt voor de meeste mensen het best.' Zie ook https://taaladvies.net/taal/advies/vraag/499/lang_lev_even_de_jarigen: '*Zowel lang leve de jarigen als lang leven de jarigen is correct. Lang leve de jarigen is het gebruikelijkst.*' Vgl. Mooijaart en Van der Wal (2011, p. 82): '**Vraag** Is het *lang leve de jarigen* of *lang leven de jarigen*? **Antwoord** Correct is: *lang leven de jarigen.*'
- Hooft ondertekent het stuk met een van zijn deviezen: 'Al waelt het' (Alles is in beweging). Hiermee bedoelt hij: alles verandert, op aarde is niets bestendig; walen = veranderen, anders worden, zich wijzigen. Een andere zinspreuk van hem is: 'Veranderen can 't.' De Griekse filosoof Heraclitus (ca. 540 v.Chr.-ca. 480 v.Chr.) zei: 'Panta rhei' (alles stroomt, d.w.z. alles is onophoudelijk in beweging en verandering). De lijfspreuk van Hoofts tijdgenoot Gerbrand Adriaenszoon Bredero was: 'Het kan verkeren' (verkeren = veranderen).

BIBLIOGRAFIE

Uitgaven van *Granida*

P.C. Hooft: *Granida, 'Opera'*. Vertaald door Henk Duits. Utrecht: Stichting Ipermestra. 2009.

P.C. Hooft: *Granida, Spel*. Met inleiding en aantekeningen door Lia van Gemert en een bijdrage over de melodieën door Louis Peter Grijp. 3de dr. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2005. (Alfa-reeks).

P.C. Hooft: *Granida*. Naar het Amsterdamse handschrift uitgegeven en toegelicht door A.A. Verdenius en A. Zijderveld. 6de dr. bezorgd door C.A. Zaalberg. Zutphen: Thieme. 1975. (Klassiek letterkundig pantheon, [dl.] 18).

P.C. Hooft: 'Granida'. In: *De wereld is een speeltoneel, Klassieke toneelspelen van Hooft en Vondel*. Samenstelling, inleiding en toelichting van M.C.A. van der Heijden. 4de dr. Utrecht [enz.]: Spectrum. 1975. (Spectrum van de Nederlandse letterkunde, [dl.] 13), p. 17-105.

P.C. Hooft: *Granida, Spel*. In: Pieter Corneliszoon Hooft: *Alle de gedrukte werken 1611-1738*. Onder redactie van W. Hellinga en P. Tuynman. Dl. 2: Toneelspelen 1613-1633. Amsterdam: University Press Amsterdam. 1972, p. 161-224.

P.C. Hooft: *Granida*. In hedendaagse spelling uitgegeven door C.A. Zaalberg. Zutphen: Thieme. 1958.

P.C. Hooft: *Granida*. Uitgegeven door J.H. van den Bosch. 5de, opnieuw bewerkte dr. Zwolle: Tjeenk Willink. 1931. (Zwolsche herdrukken, 1ste reeks no. 2).

Pieter Corneliszoon Hooft: *Granida, Spel*. Gulden-editie uitgegeven door H. Beckering Vinckers. Zaltbommel: H.J. van de Garde. [1902]. (Nederlandsche klassieken).

P.C. Hooft: *Granida, Spel*. In: P.C. Hooft: *Gedichten*. Volledige uitgave door F.A. Stoett. 2de geheel herziene, opnieuw bewerkte en vermeerderde dr. van de uitgave van P. Leendertz Wz. Dl. 2 (Amsterdam: P.N. van Kampen. 1900), p. 145-211.

P.C. Hoof: *Granida*. Uitgegeven en toegelicht door R.A. Kolléwijn. Amersfoort: A.M. Slothouwer. [1884].

P.C. Hoof: *Granida, Toonneelspel*. Behelzende de vryaadje van Tisiphernes en Daifilo. Den jongsten druk, op nieuws voorzien. Amsterdam: Jacob Lescaille, boekverkooper op de Middeldam, naest de Vismarkt. 1659.

P.C. Hoof: *Granida, Spel*. Amsterdam: Willem Iansz. op 't water, inde vergulde Sonnewyser. Anno CIO IO CXV [= 1615; CIO is gelijk aan M ofwel 1000; IO is gelijk aan D ofwel 500; CXV is 115, R.C.].

P.C. Hoof: *Granida, Spel*. 1605. [Deze autograaf maakt deel uit van het zogeheten Amsterdamse handschrift.¹ Het bevindt zich in het Allard Pierson in Amsterdam onder signatuur hs. II C 14.]

Overige literatuur

Bargoens woordenboek, Kleine woordenschat van de volkstaal. Samengesteld door Enno Endt en Lieneke Frerichs. 21ste dr. Amsterdam: Bert Bakker. 2011.

D.J.M. ten Berge: 'Het Nederlandse pastorale spel'. In: *De nieuwe taalgids* 69 (1976), p. 33-38.

Johannes Bolte: 'Zu Hoof's Granida'. In: *Tijdschrift voor Nederlandsche taal- en letterkunde* 10 (1891), p. 286-289.

Peter van den Brink: 'Dirck Jaspersz van Baburen, *Granida en Daifilo*'. In: Peter van den Brink: *Het gedroomde land, Pastorale schilderkunst in de gouden eeuw*. Met bijdragen van Hans Luijten, Jos de Meyere, Eric Jan Sluijter [e.a.]. Zwolle: Waanders. 1993, p. 87-91.

Peter van den Brink: 'Gerard van Honthorst, *Granida en Daifilo verrast door de soldaten van Artabanus*'. In: Peter van den Brink: *Het gedroomde land, Pastorale schilderkunst in de gouden eeuw*. Met bijdragen van Hans Luijten, Jos de Meyere, Eric Jan Sluijter [e.a.]. Zwolle: Waanders. 1993, p. 172-176.

¹ Met dank aan Saskia Speur en Klaas van der Hoek voor de mij verleende toestemming om dit bijzonder kostbare handschrift in de onderzoekzaal / reading room (De la Fontaine Verwey Zaal) van het Allard Pierson in Amsterdam in te zien.

Peter van den Brink: 'Ludolf de Jongh, *Granida en Daifilo*'. In: Peter van den Brink: *Het gedroomde land, Pastorale schilderkunst in de gouden eeuw*. Met bijdragen van Hans Luijten, Jos de Meyere, Eric Jan Sluijter [e.a.]. Zwolle: Waanders. 1993, p. 192-195.

H. Duits: 'Van *Achilles* tot *Baeto*, Hooft en de klassieke tragedie'. In: *Essays*. [Door] R. Breugelmans, J.A. van Dorsten, S.A.C. Dudok van Heel [e.a.]. Amsterdam: Querido. 1981, p. 52-77.

Five Italian Renaissance comedies, Machiavelli: The Mandragola, Ariosto: Lena, Aretino: The Stablenmaster, Gl' Intronati: The Deceived, Guarini: The Faithful Shepherd. Edited by Bruce Penman. London [enz.]: Penguin Books. 1978. (Penguin classics).

Giovanni Battista Guarini: *Il pastor fido, or, The faithful shepherd, A pastoral tragi-comedy*. Attempted in English blank verse, from the Italian. [Translated by William Clapperton.] Edinburgh: C. Stewart. 1809.

Anneke C.G. Fleurkens: recensie van: P.C. Hooft: *Granida, Spel*. Met inleiding en aantekeningen door Lia van Gemert en een bijdrage over de melodieën door Louis Peter Grijp. 1998. Amsterdam: Amsterdam University Press. (Alfa-reeks). In: *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 115 (1999), p. 177-179.

Leonard Forster: *The icy fire, Five studies in European petrarchism*. Cambridge: University Press. 1969.

G.A. Geerlig's: 'Hooft's *Granida*, Voor den onderwijzer'. In: *Noord en Zuid* 14 (1891), p. 531-554.

Elisabeth Maria Petronella van Gemert: *Tussen de bedrijven door? De functie van de rei in Nederlandstalig toneel 1556-1625, Between the acts? The function of the chorus in Dutch drama 1556-1625 (with a summary in English)*. Deventer: Sub Rosa. 1990. Dissertatie Utrecht.

E.K. Grootes: '8 juli 1600: P.C. Hooft schrijft uit Florence een rijmbrief aan de Amsterdamse rederijkers, P.C. Hooft in zuidelijk licht'. In: *Nederlandse literatuur, Een geschiedenis*. Hoofdredactie M.A. Schenkeveld-van der Dussen. Redactie Ton Anbeek, Willem van den Berg, Jaap Goedegebuure [e.a.]. Groningen: Martinus Nijhoff. 1993, p. 182-187.

Battista Guarini: *Il pastor fido, The faithfull shepherd*. Translated

GRANIDA IN HEDENDAAGS NEDERLANDS

P.C. Hooft

Granida

Spel

Naar het Amsterdamse handschrift

Hertaald in hedendaags Nederlands

door

Robert Castermans

INHOUD

Granida is de enige dochter en troonopvolgster van de koning van Perzië. Tijdens de jacht is zij afgedwaald van haar gevolg. Zij belandt waar de herder Daifilo en de herderin Dorilea met elkaar praten. Daifilo benadert Dorilea voor een vrijpartijtje. Zij kunnen Granida niet het spoor wijzen van de vooruitgereden jagers. Granida vraagt hen naar een bron om haar dorst te lessen. Daifilo biedt de prinses wat te drinken uit een schelp met zoveel vriendelijke bereidwilligheid en op het juiste moment dat dit de prinses na haar vertrek nog bevalt en nauwelijks uit haar gedachten gaat. Daifilo op zijn beurt besluit naar het hof te gaan om in de nabijheid van zo'n edele prinses te zijn en haar te dienen.

Daifilo treedt in dienst van Tisiphernes in de hoop dat die als een prins van grote verdienste bij de kroon van Perzië met Granida trouwt. Dan zou Daifilo Granida kunnen dienen. Hij spant zich zo in dat Tisiphernes hem volledig vertrouwt en hem naar de prinses stuurt om haar gunst te verwerven bij het definitieve huwelijksaanzoek dat Tisiphernes bij haar vader gaat doen na zijn langdurige inspanningen om haar te krijgen. Daar wordt Tisiphernes uitgedaagd door zijn rivaal Ostrobas, de zoon van de koning van het Partische Rijk. Hij accepteert het om de volgende dag tegen Ostrobas te vechten. De prinses is evenzeer bekommerd om het op handen zijnde huwelijk als ontroerd door het weerzien met Daifilo. Zij gaat die avond naar het raam in de hoop dat misschien een of ander muziekje voorbijkomt dat haar verdriet wat kan verzachten. Terwijl zij zonder gezien te worden Daifilo onder het raam ziet passeren en hem hoort zuchten, vat zij dat op als een teken van echte liefde. Zij beklaat zich daarom over de standverschillen in de wereld.

Daifilo vertelt Tisiphernes over zijn liefde voor Granida en waarom hij bij hem in dienst is getreden. Hij vraagt hem om hem toe te staan dat hij in Tisiphernes' plaats en in diens wapenrusting tegen Ostrobas strijdt. Hiertoe weet Daifilo Tisiphernes met argumenten over te halen. Daifilo overwint en doodt Ostrobas. Tisiphernes besluit de volgende dag de prinses te bezoeken. Maar Daifilo, die nog die avond onder haar raam passeert, wordt op Granida's bevel door haar vertrouweling geroepen. Zij bekennen elkaar hun liefde. Granida toont zich bereid om met hem te vertrekken en zegt tevreden te zijn met de status van herderin. Dit aanbod neemt Daifilo met grote dankbaarheid aan, nadat hij haar de moeilijkheden ervan voorgehouden heeft en begrepen heeft dat zij die al van tevoren overwogen heeft.

De vertrouwelingen van Granida, die zij overgehaald hebben hun partij te kiezen, komt de koning en Tisiphernes vertellen dat de prinses met veel bovennatuurlijke verschijnselen geschaakt is om met een god te trouwen. Net als alles zo mooi lijkt, wordt Tisiphernes in zijn hoop teleurgesteld en dreigt hij krankzinnig te worden. Maar Daifilo, die snel naar het hof teruggekeerd is om verdenking van zijn betrokkenheid te voorkomen, brengt Tisiphernes met troostende woorden enigszins tot bezinning. Tisiphernes echter walgt van alles en iedereen en besluit voortaan met weinig gezelschap door het land te dolen. Hij roept Daifilo tot de ware overwinnaar van Ostrobas uit en schenkt hem zijn ambt en waardigheid. Daifilo weigert eerbiedig, maar belooft wel het ambt van Tisiphernes waar te nemen tot deze wat tot rust is gekomen.

De schim van Ostrobas verschijnt aan zijn vriend Artabanus, die met hem naar Perzië was gekomen, en stookt hem op om wraak te nemen op Daifilo. Terwijl die in de vroege ochtenduren op het land met de prinses spreekt, worden zij beiden door Artabanus en zijn gevolg gevangengenomen om opgeofferd te worden aan het graf van Ostrobas. Maar Daifilo, die ziet hoezeer de prinses gekweld wordt door haar boeien, verbreekt de zijne en raakt slaags met zijn vijanden. Op het rumoer van dit gevecht komt Tisiphernes, die toevallig niet ver vandaar zijn weg vervolgt, de gelieven ontzetten. Als zij herkend worden, beklagen zij zich jammerlijk dat het lot zeer hardnekkig tot hun ondergang besloten lijkt te hebben, omdat ramp op ramp hen treft. Maar in plaats van hun een wrok toe te dragen bewondert de edelmoedige Tisiphernes hun zeldzame liefde en spoort hen aan de moed er maar in te houden. Hij belooft hun en verkrijgt voor hen hun verzoening met de koning, die hen beiden hartelijk ontvangt en hen trouwt.

PERSONAGES

Granida

Daifilo

Tisiphernes

Dorilea

Koning

Ostrobas

Artabanus

Vertrouwelingen van Granida

Rei van de hofdames van Granida

Rei van herderinnen

EERSTE BEDRIJF

Dorilea

Dorilea (vs. 1-28)

Voor de felle zon schuil ik in een bosje. Als dit bosje kon praten, hoeveel vrijpartijtjes zou het dan verklappen!

Een vrijpartijtje? Nee. Een vrijpartijtje? Ja, een los vrijpartijtje. Van de honderd herders is er helaas niet één trouw.

Frivole herders willen altijd nieuwe lustbevrediging. Als een vrouw niet meer weigert, is de liefde snel voorbij.

Ik verlang er zozeer naar dat ik het er misschien maar op moet wagen? Maar nee, ik waag het er nooit meer op. De liefdesbetuigingen van de herders zijn maar opwellingen.

Enkel opwellingen die snel voorbijgaan en zich dan op een andere vrouw richten. Toch is mijn minnaar de trouwste van ze allemaal.

Maar als het eens niet zo was, domme meid, je weet ook niet wat de ware bedoelingen van een minnaar zijn. Maar wie niet waagt, die niet wint, zo lijkt het.

Als ik zou ondervinden dat hij onbetrouwbaar is en ons vrijpartijtje zou in dit bosje verscholen blijven, dan zou dat ook weer geen ramp zijn, want als dit bosje kon praten, zou het heel wat vrijpartijtjes van herderinnen verklappen.

Dorilea, Daifilo

Dorilea (vs. 29-36)

Daar is hij. Wat zit ik met deze zaak in mijn maag! Het beste kan ik mij verstoppen onder het dichte gebladerte diep in het bos, voordat hij mij ziet. Ja, dat is het beste. Maar misschien vindt hij me dan niet? Weet ik eigenlijk wel wat ik wil? Ik ben bang voor de lichamelijke liefde, verschuil me voor mijn minnaar en ben dan bang dat hij me niet zal vinden. Nee, ik kan beter hier blijven dan dieper het bos in te gaan. Hier komt hij toch langs. Laat ik luisteren naar wat hij zingt.

Daifilo (vs. 37-85)

Wie een aangeboden dienst weigert, wil die wel als het te laat is.

Windje dat de takken en bladeren beweegt, wees mijn jachthond, spoor het wild op waarop ik jaag. Windje, doe de takken van de struiken opzij, want misschien schuilt mijn meisje daar.

Meisje, zo gauw jij vermoedt dat ik naar jou kom, ga je schuilen in de spelonken diep in het bos, waar je juist met reden bang moet zijn.

Ben je niet bang dat de saters je daar aanranden? Het zijn schurken die tegen je zin dat nemen waar een herder lang moeite voor doet.

Zonder er rekening mee te houden dat zich in het struikgewas dikwijls gladde slangen verbergen, loop je er te dolen. Maar hoezeer je ook vlucht, dat je mij haat, geloof ik niet.

Want toen wij laatst van 's avonds laat tot de dageraad samen zongen en ik jou boven de andere herderinnen verkoos om mee te dansen, bloosden je wangen als een roos.

Mompelen hoorde ik toen. Dat was een teken dat ik je niet onverschillig was. En toen ik heel begeerlijk je zachte lippen kustte, maakten je lippen volgens mij duidelijk dezelfde beweging.

Weigeren en afkerig zijn past vrouwen lang niet zo goed, als men beweert. Ze kunnen er spijt van krijgen. Wie een aangeboden dienst weigert, wil die wel als het te laat is.

Stil! Wat hoor ik daar ritselen in de haagdoorn? Als zij het is, zal zij mij niet ontvluchten. Nee, Dorilea, ik heb je al gezien. Nu zul je niet zonder ten minste één kusje weggkomen.

Dorilea (vs. 86-88)

Daifilo, ik zeg je, je gaat te ver. Daifilo, laat mij met rust. Daifilo, laat mij gaan.

Daifilo (vs. 89-91)

Maar Dorilea, hoe kun je zo afkerig zijn van dat waar iedereen zo

naar verlangt en er stuurs van wegvluchten?

Dorilea (vs. 92)

Wat dan wel?

Daifilo (vs. 92)

De lichamelijke liefde.

Dorilea (vs. 93-98)

Jij noemt het lichamelijke liefde en zegt dat niemand behalve ik voor de lichamelijke liefde wegvlucht. Maar verder hoor ik van iedereen over de lichamelijke liefde zo veel nare dingen, dat ik ervan gruw en hen geloof ik eerder dan jou. Daarom Daifilo, laat mij vanaf nu met rust.

Daifilo (vs. 99-132)

Ach, wil je dan schuw je frisse jeugd zomaar voorbij laten gaan? Ik misgun je niet dat je dit mooie lichaam preuts en zonder minnaar oud ziet worden en dat je ooit te laat betreurt dat je door niemand genegenheid of genot te schenken juist jezelf tekort hebt gedaan. Hou er rekening mee dat deze rode wangen en deze frisse lippen, die rood zien als een kers en die nu iedereen wil kussen en strelen, van ouderdom zullen verwelken en verschrompelen. Dit fraaie, gladde voorhoofd zal mettertijd van zijn gladheid beroofd worden door diepe rimpels. En deze weelderige vlechten, die zo speels met vele zwierige strikjes zijn vastgemaakt, zullen hun gouden glans van lieverlee verliezen. Je zult gaan ontdekken dat dit haar slechts verguld zilver is, hoewel je het misschien ooit als zuiver goud beschouwd hebt. Deze stralende, vrolijke ogen, die zoveel liefde ontsteken, zullen hun verleidelijk lonken verleren. Deze schalkse levendigheid, waar een knorrig oudje zomaar op zal mopperen, zal door de ouderdom, die alles suf en loom maakt, flink afnemen. Als de tijd ontbreekt om het verzuim goed te maken, komt vergeefs berouw.

Dorilea (vs. 133-163)

Daifilo, ik weet niet over wie z'n schoonheid jij het hebt. Voor zover ik kan nagaan, gaat het niet over mijn schoonheid, want onlangs heb ik die in een bron gezien en het beeld in het stille water dat ik toen zag, kwam niet erg overeen met jouw woorden. Maar zie je het groene bos, hoe opgewekt dat erbij staat, hoor je de vogeltjes, die voor de dageraad dankbaarder zijn dan onverzadigbare mensen en de welkome zon met gezang goedemorgen wensen? Zie je deze met rijpend koren begroeide heuvels en het grazige dal met overal bloempjes met allerlei kleurschakeringen, het heerlijke banket van de gonzende bijen? Hoe vrolijk lacht het allemaal in deze zomerse tijd! Maar als de gure herfst eraan komt met zijn buien, zal alle vrolijkheid van deze dingen verdwijnen. En deze bloeiende jeugd van de wereld zal in dorre ouderdom veranderen en al haar pracht kwijt zijn. Maar als alle boeren zich verenigden en met luider stemme aan de goden gingen vragen dat groot geweld van donder, bliksem, wind en hagel haastig kon komen plunderen op het land om de aarde te beroven van haar geschakeerde klee, de bergen van hun toppen, de bomen van hun takken, omdat toch eenmaal de aanstaande winter het aardrijk wreed een dergelijke schade zou berokkenen, zou je dan niet zeggen dat het beter was voor de boeren dat zij vroegen om veel verstand?

Daifilo (vs. 163)

Ja, zeker.

Dorilea (vs. 163-169)

Zou je mij aanraden dat ik door de lichamelijke liefde, die alles even zonnig laat lijken en die makkelijk schade kan aanrichten aan degene die door haar overvallen wordt, mijn jeugd bederf omdat ik in de loop der jaren mijn schoonheden – gesteld dat die zijn als jij ze voorstelt – zal verliezen? Moet ik voortijdig het verval dat de tijd me zal aandoen, opzoeken?

Daifilo (vs. 170-233)

Dat doe je al, want ik, Dorilea, vind lelijkheid hetzelfde als onbekeken schoonheid. En al wordt schoonheid gezien, ze is hetzelfde als

lelijkheid als ze dan niet met verliefde blikken wordt opgenomen. En al wordt schoonheid met verliefde blikken opgenomen, ze is hetzelfde als lelijkheid als ze dan niet genoten wordt door de minnaar die haar laat bloeien. Wat is een jeugd zonder lichamelijke liefde maar vol koele onbewogenheid dan meer dan versufte en totaal verkilde ouderdom? En waar jij de lichamelijke liefde ervan beschuldigt dat zij de schoonheid aantast, daar doe je haar tekort. Want nooit zag men haar het zuivere bezoedelen, maar wel net het omgekeerde. Dat wat flets was, glanzend maken en blozend rood aanbrengen op vale, bleke wangen en het haar vergulden dat daarvoor grauw leek. En niemand vond ooit iets dat hij beminde, lelijker dan het was, maar juist altijd veel mooier. Maar, zeg jij, iedereen beklaagt zich huilend over de kommer van de lichamelijke liefde. Zij spreken niet de waarheid. Al beschuldigen zij de lichamelijke liefde, het is gebrek aan wederliefde van de uitverkoren geliefde die hun pijn doet. Want als ze wel door de geliefde bemind zouden worden, dan zouden zij het met mij eens zijn en vlug toegeven dat lichamelijke liefde geen schade kan aanrichten, maar dat alleen onbeantwoorde liefde de minnaar schaadt, omdat hij dan het honingzoet van de lichamelijke liefde met de bittere gal van de afwijzing vermengt. Dus, Dorilea, bedenk dat wederzijdse liefde niets anders voortbrengt dan genot en geluk. Daarom lijkt het nu in de lente dat de aarde, zo vrolijk uitgedost, verliefd is en zich in één keer verjongt. De hemel lijkt verliefd, de vissen in de beken, de dieren in het groen, de vogels in de bomen. De meisjes in het bos worden verliefd. Dat vogeltje dat nu eens uit de dennen vliegt, in de beuk, dan weer uit de beuk terug in de mirtentakken, schijnt maar niet rustig te kunnen worden. Het springt fluitend rond, zo opgewekt, zo ongeremd, zo beweeglijk. Als het van de natuur menselijk verstand had gekregen, dan zou het zeggen: 'Ik brand van de liefde, ik brand van hartstocht.' Terwijl het tjilpend door het bos vliegt, brandt het vanbinnen en zingt het in zijn taal op lieflijke maat, zo dat zijn zoete geliefde, zijn lieve lust het begrijpt. En luister – net of zijn lieve lust het deed om jou te leren, antwoordt dit vogeltje: 'Van hartstocht brand ik ook.' De liefde overwint alles, hemel en aarde zijn verliefd. Zal Dorilea's hart de waardevolle krachten van de liefde als enige in de hele wereld kunnen weerstaan? Nee, want ieder mens wordt door de liefde geraakt. En wie er jong aan ontsnapt, ervaart haar kracht wel als hij oud is. De liefde wil toch één keer ons hart laten voelen hoeveel zij vermag, dus pas op als je haar tart. Maar weet dat nooit iemand een groter verdriet overkwam, dan de prikkeling van de liefde in een oud en stram lichaam. Het jonge hart dat zij verwondt, geneest zij weer. En hoop helpt het overeind als het neerligt van pijn. Maar de oude minnaar wordt geplaagd door dubbel verdriet. Hij kan

niet meer nu hij wil, terwijl hij niet wilde toen hij nog kon. Dor hout dat vlam vat, brandt feller dan groene knoppen.

Dorilea (vs. 234-254)

Jullie, versierders, kennen al deze praatjes vanbuiten en vangen veel vrouwen in jullie net. Maar ik heb goed gehoord wat jij hebt gezegd. Als de liefde van beide kanten komt, dan is er veel hartstocht. Maar als ik het daar al mee eens was, leg me dan eens uit hoe ik me ervan zou kunnen verzekeren dat de vlammen jouw hart in vuur zetten, zoals je me wijs wilt maken, en of je niet, als dat al zo was, zou veranderen of afkoelen zodra je de gunst van mijn wederliefde zou ervaren. Wij, argeloze vrouwen, worden nu eenmaal vaak bedrogen, omdat geveinsde liefde en lichtzinnige wispelturigheid ons verleiden met zoete beloften, maar belonen met de zure verlatenheid.

Daifilo, Granida, Dorilea

Daifilo (vs. 255)

Meisje, maar ...

Granida (vs. 255-258)

Mooie, edele vrouw, heb je hier niet enkele edellieden gezien die in tomeloze vaart een wild zwijn achtervolgen? Weet jij misschien of zij het gevangen hebben of waar zij naartoe zijn gereden?

Daifilo (vs. 258-263)

Wij hebben jagers noch hovelingen gezien, maar wel geroep gehoord. Maar het leek hier zo ver vandaan dat ik bang ben, edele dame, dat u hen moeilijk kunt inhalen. Als u tenminste een aardse vrouw bent en geen godin. Uw uiterlijk noch uw stem lijkt op die van mensen.

Granida (vs. 264-271)

Zo'n grote eer acht ik mijzelf niet waardig. Ik ben Granida, als jullie tenminste weten hoe aan het hof de prinses, de dochter van de

koning, heet. Omdat jullie niet weten waar mijn gezelschap is, vraag ik jullie, toon mij dan waar ik hier ergens om de middaghitte een beetje te verkoelen mijn brandende dorst kan lessen uit een koele beek of bron. Mogen de godin Ceres jullie gewas en de god Pan jullie vee beschermen.

Daifilo (vs. 272-295)

Laat het vragen aan ons over, het gebieden komt u toe, allerhoffelijkste prinses. Alstublieft, om u te bevrijden van de dorst. Zelfs de godin Diana zou het kristalheldere water van deze klare bron niet versmaden, als ze moe zou zijn van het jagen. Al zijn wij simpele herders met een eenvoudige opvoeding en al gaan onze geringe zorgen niet verder dan het bos waar wij geboren zijn, toch weten wij dat wij deze groene lanen, de koele schaduw van deze nuttige bladeren, deze vrolijke heuvels, dit heldere water van deze bron en alle genoegens van het leven aan de koning te danken hebben. En als hij niet met wijsheid voor alles wist te zorgen, dan zou het land snel te gronde gaan door verwoestende tweedracht. Hij brengt de begeerten van zijn onderdanen op verstandige wijze tot de juiste maat, zozeer rekening houdend met ieders levensstaat dat nooit de list van een laaggeplaatste zijn meerdere iets afhandig maakt en de macht van een hooggeplaatste zijn mindere tekortdoet. Hij alleen draagt de zorg over ons allemaal zodat wrede buitenlanders ons niet overvallen met een verwoestende oorlog om in één uur de oogst van vele jaren te vuur en te zwaard te vernietigen. Dankbaar dient men een aardse god te eren die met plezier zijn genoegens opgeeft ter wille van de lust van anderen. Maar onze woorden schieten tekort om hem naar waarde te prijzen.

Granida (vs. 296-322)

Hoffelijke herder, geen enkele wijn beviel mij ooit beter dan het koele water uit deze bron. Ach, gelukkige rust van gemakkelijk tevreden te stellen mensen, wier zoete vrede niet wordt verstoord door de nijd en afgunst van het hof en wier zorgen zich niet verder strekken dan hun vee. De natuur, bezorgd om jullie, schenkt jullie gul de genoegens waar het hof moeizaam voor zwoegt. Jullie eten en drinken alleen naar behoefte wat de natuur jullie biedt, maar de mensen aan het hof worden gelokt door zoveel lekkers dat ze proberen dorst te krijgen door te drinken en honger door te eten. Ze jagen hun lusten na zonder verzadigd te raken. Jullie volgen de natuur, maar wij

Vergaet' jck' sijn mit' waer, abilt' Daifilo weg' waer.
 Daifilo. Sijn' wongenoms, moed' ond' die' d' tot' zot' l' was,
 Jaw' h' l' l' jck' weg' waer; Is' p' r' i' n' t' waer' so' sijn.
 Granida. Lo'f' Gods' wonder' l' i' j' p!
 Daifilo. Lo'f' groo' t' l' i' e' d' s' m' i' n!

 Reij van Joffen. God' is' Coning' Wilhel' s' H' d' l' s'
 D' w' g' e' l' i' s' t' l' i' e' t' e' g' e' n' s' t' a' e' t'
 S' i' e' d' s' m' i' n' n' e' l' o' f' s' g' l' a' d' s' t'
 D' i' e' s' i' j' s' o' n' d' e' r' s' m' a' r' t' e' s' m' a' k' t' l' i' e' s!

 Reij van Harderimén. Groo' t' e' G' o' d' s', m' i' e' t' o' n' z' e' l' l' i' e' s'
 J' e' d' e' g' r' o' u' n' d' w' a' r' s' b' e' s' t' u' i' t'
 ' T' u' a' b' u' l' i' s' t' e' l' i' s' t' e' d' i' t' g' u' e' l' l' i' c' h' m' a' k' e' s'
 V' a' e' t' m' e' t' j' o' u' s' t' d' e' b' r' u' i' l' l' o' f' t' w' e' t'.

 Reij van Joffen. S' i' e' d' s' m' i' n' a' l' s' d' e' w' e' t' h' e' i' t'
 B' i' j' d' e' s' i' e' l' d' e' l' i' e' s' a' u' m' m' i' n' g' e' s'
 H' e' l' i' g' e' o' p' p' e' n' w' e' i' d' i' g' h' e' i' t' s' t' r' a' n' g' e' s'
 S' a' l' i' c' e' t' b' r' a' u' d' e' g' o' o' n' d' e' b' r' u' i' d' t'.

 E I N D I.

 A l' w' a' c' h' t' g' e' t.
 16³05
 1

Afb. 2: scan van de vs. 1792-1808 van Granida in het Amsterdamse handschrift – Allard Pierson, Universiteit van Amsterdam, hs. II C 14

Afb. 4: portret van Pieter Corneliszoon Hooft, Jacob Houbraken, naar Michiel Jansz. van Mierevelt, naar Jan Maurits Quinkhard, Rijksmuseum in Amsterdam

Afb. 5: Frits Sieger: standbeeld van Pieter Corneliszoon Hooft (1947) aan de Stadhouderskade in Amsterdam tussen Rijksmuseum en P.C. Hooftstraat, geplaatst ter ere van zijn 300ste sterfdag – fotografie: Robert Castermans

Afb. 8: het Muiderslot aan de Herengracht 1 in Muiden – fotografie: Robert Castermans

P.C. Hooft woont en werkt gedurende 38 jaar iedere zomer op het Muiderslot, van 1609 tot aan zijn dood in 1647. Op https://www.youtube.com/watch?v=jX4av_IPC0E staat een video over het Muiderslot en de daarbij horende tuin. Met de afscheidsgroet ‘tot (ziens) in de pruimentijd’ verwees Hooft naar de pruimenbomen die er stonden. Sommigen menen dan ook dat deze groet van Hooft afkomstig is. Maar het *Bargoens woordenboek* (p. 116-117) zegt over *tot in de pruimentijd*: ‘tot ziens. Afscheidsgroet, oorspronkelijk bij het vertrek van schepen gebezigd, en verwijzend naar het passagieren en de rol van de vrouw daarbij (zie *pruim*).’ Zo groetten dus de zeemannen de mensen die op de kade achterbleven. Het betekende: tot de volgende keer dat we samen kunnen passagieren (= aan wal uitgaan). Aan wal werd een kroeg bezocht en als ze daar geen vrouw wisten te versieren, konden ze altijd nog naar een bordeel gaan. Het woord *pruim* is dan een verwijzing naar het vrouwelijk geslachtsdeel.

Rei van herderinnen (vs. 1801-1804)

Grote goden, niet te peilen is de diepste reden van jullie besluit.
Het was jullie wil dit huwelijk te creëren. Voltrek het nu in alle
goedgunstigheid.

Rei van de hofdames van Granida (vs. 1805-1808)

Geestelijke en lichamelijke liefde aan elkaar verbonden, die samen
ziel en lichaam verenigen, vlechters van de hemelse liefde, maak
bruidegom en bruid gelukkig.

EINDE

Alles is in beweging.

1 maart 1605

BIJLAGE

Recensie van NBD Biblion

Pieter Corneliszoon Hooft (1581-1647) geldt als de belangrijkste Nederlandse dichter, toneel- en geschiedschrijver uit de renaissance. 'Granida' (1605) is één van zijn succesvolste toneelstukken. Het stuk draait om de herder Daifilo die verliefd wordt op de koningsdochter Granida en die daarom naar het hof trekt. Daar dient hij de edelman Tisiphernes, maar wanneer Daifilo, namens zijn heer, Granida het hof moet maken, verklaart hij haar zélf de liefde en de twee vluchten naar een idyllisch leven op het platteland. Zo valt dit stuk te karakteriseren als een herdersspel waarin de onschuld van het landelijke leven wordt geïdealiseerd, maar ook wordt hierin het belang van de geestelijke boven de lichamelijke liefde gepostuleerd. Robert Castermans heeft het moeilijk leesbare 17de-eeuws 'Vroegnieuw-nederlands' van Hooft hertaald in modern en eenvoudig Nederlands. Bovendien bevat deze uitgave een lange maar goed leesbare inleiding over Hooft, zijn klassieke voorbeelden, zijn taalgebruik, het toneelstuk zelf en de thematiek ervan, alsmede een bibliografie en een aantal zwart-witfoto's. Vrij grote druk.

Recensie op bol.com

******* Granida van Hooft, eindelijk voor iedereen leesbaar.**

Granida van P.C. Hooft is werkelijk een prachtig toneelstuk. Het gaat over de onmogelijke liefde tussen de prinses Granida en de eenvoudige herder Daifilo. Alleen erg jammer dat het 17de-eeuws Nederlands van P.C. Hooft zo bijzonder moeilijk is. Gelukkig is het eindelijk vertaald in modern Nederlands door Robert Castermans. Hij heeft de vertaling bovendien voorzien van een uitgebreide en verhelderende inleiding waarin hij de inspiratiebronnen van Hooft toelicht, evenals de thema's en het taalgebruik.

Kort samengevat: een uitstekende vertaling van en inleiding op dit mooie toneelstuk door Robert Castermans.

Granida van P.C. Hooft is het bekendste herdersspel van de Nederlandse literatuur. Het is een van de grote succesnummers uit de zeventiende eeuw en blijft heel lang populair. Ook tegenwoordig wordt het nog veel gelezen.

De koningsdochter Granida wil trouwen met de eenvoudige herder Daifilo, maar door het standsverschil is dat niet mogelijk. Bovendien wil haar vader haar aan iemand anders ten huwelijk geven. Daarom bedenkt zij een ingenieus plan. Anders dan Romeo en Julia trouwen Granida en Daifilo uiteindelijk met elkaar en leven ze nog lang en gelukkig ...

De neerlandicus Robert Castermans heeft *Granida* vertaald in hedendaags Nederlands en voorzien van een uitgebreide toelichting. Daardoor is deze uitgave geschikt voor middelbare scholieren, studenten Nederlands en iedereen die dit prachtige toneelstuk wil lezen zonder afgeleid te worden door verklarende voetnoten.

één der parels van onze literatuur – prof. dr. Lieven Rens

Uitstekende vertaling van en inleiding op dit mooie toneelstuk door Robert Castermans. – bol.com

Robert Castermans heeft het moeilijk leesbare 17de-eeuws 'Vroegnieuwlands' van Hooft hertaald in modern en eenvoudig Nederlands. Bovendien bevat deze uitgave een lange maar goed leesbare inleiding over Hooft, zijn klassieke voorbeelden, zijn taalgebruik, het toneelstuk zelf en de thematiek ervan, alsmede een bibliografie en een aantal zwart-witfoto's. – NBD Biblion

Bestel nu

Granida

van P.C. Hooft

in hedendaags Nederlands

De bovenstaande pagina's
zijn slechts een deel van het boek:

Granida van P.C. Hooft in hedendaags Nederlands

Met een uitgebreide toelichting

door

Robert Castermans

Bestel het hele boek voor slechts € 18,96
via www.bravenewbooks.nl of via een (internet)boekhandel.

www.bravenewbooks.nl/robertcastermans > alle boeken